

OIKEUS OSATA

vaikuttavuusarviointi

1.6.2022

Sisällys

1 JOHDANTO.....	3
1.1 TAUSTA JA TAVOITTEET	3
1.2 MENETELMÄT JA AINEISTOT.....	4
1.3 KEHITTÄMISOHJELMAN VIITEKEHYS	5
2 TAVOITTEET JA HANKKEIDEN ETENEMINEN	8
2.1 OPINTO-OHJAUksen KEHITTÄMINEN JA OHJAUksen LAADUN PARANTAMINEN (1.1)	8
2.2 OPISKELIJOIDEN PERUSTAITOJEN JA JATKO-OPINTOVALMIUKSIEN VAHVISTAMINEN (1.2)	10
2.3 HYVINVOINNIN, YHTEISÖLLISYYDEN, OSALLISUUDEN JA TURVALLISUUDEN VAHVISTAMINEN (2).....	12
2.4 TOIMINTAKULTTUURIN UUDISTAMINEN JA SEN JOHTAMISEN TUKI (3)	14
2.5 LÄPILEIKKAAVA TARKASTELU	16
3 TULOKSET JA VAIKUTUKSET	18
3.1 OPINTO-OHJAUksen KEHITTÄMINEN JA OHJAUksen LAADUN PARANTAMINEN (1.1)	18
3.2 OPISKELIJOIDEN PERUSTAITOJEN JA JATKO-OPINTOVALMIUKSIEN VAHVISTAMINEN (1.2)	21
3.3 HYVINVOINNIN, YHTEISÖLLISYYDEN, OSALLISUUDEN JA TURVALLISUUDEN VAHVISTAMINEN (2).....	23
3.4 TOIMINTAKULTTUURIN UUDISTAMINEN JA SEN JOHTAMISEN TUKI (3)	26
3.5 JOHDON KYSELYYN OSALLISTUNEIDEN ARVIOT	28
3.6 VALTAKUNNALLISET TOIMENPIDE-EHDOTUKSET JA HUOMIOT	32
4 TOIMENPITEIDEN JA KEHITTÄMISTAPOJEN MERKITYS TULOksILLE JA VAIKUTUKSILLE.....	34
4.1 VERKOSTOYHTEISTYÖN LISÄARVO OMAN VERKOSTOHANKKEEN KANSSA.....	34
4.2 YHTEISTYÖN LISÄARVO KOORDINAATIOHANKKEEN KANSSA.....	38
5 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	41
5.1 MITEN HANKKEIDEN TAVOITTEET OVAT TOTEUTUNEET?	41
5.2 MILLAISIA VAIKUTUKSIA SAAVUTETUILLA TULOksILLA ON OLLUT?	42

1 Johdanto

Arvioinnin kohteena on Oikeus osata -toimenpideohjelma. Luvussa kuvataan vaikuttavuusarvioinnin taustaa, lähestymistapaa ja arviointikysymyksiä. Lisäksi kuvataan menetelmät ja arviointiprosessi.

1.1 Tausta ja tavoitteet

Oikeus osata -ohjelma on opetus- ja kulttuuriministeriön sekä Opetushallituksen valtionavustusrahoitteinen ammatillisen koulutuksen laadun ja tasa-arvon kehittämisohjelma. Ohjelmalla tuetaan oppimisen edellytyksiä ja oppimistulosten parantamista, hyvinvointia, yhteisöllisyyttä ja osallisuutta, toimintakulttuurin uudistamista sekä toimintaympäristön muutoksiin vastaamista. Kolmivuotinen (2020–2022) ohjelma käsittelee ammatillisen koulutuksen laatu- ja tasa-arvokysymyksiä. Kehittämisohjelmaan on suunnattu noin 270 miljoonaa euroa, joilla tuetaan 1) oppimisen edellytyksiä ja oppimistulosten parantamista, 2) hyvinvointia, yhteisöllisyyttä ja osallisuutta, 3) toimintakulttuurin uudistamista, 4) toimintaympäristön muutoksiin vastaamista.

Oikeus osata -ohjelma kytkeytyy tiiviisti hallitusohjelman toimeenpanoon sekä toisen asteen koulutuksen kehittämishankkeisiin. Ohjelman tavoitteena on varmistaa ammatillisen koulutuksen laatu ja tukea sen parantamista ammatillisen koulutuksen laatustrategian vaikuttavuustavoitteiden ja linjausten mukaisesti. Kehittämisohjelma on osa pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman toimeenpanoa edistään hallitusohjelman osaamistason nostamista, koulutuksen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden vahvistamista, oppimiserojen kaventamista sekä laadun parantamista koskevien tavoitteiden toteutumista ammatillisessa koulutuksessa. Kehittämisohjelma tukee myös hallituksen keskeisten toimenpiteiden, kuten oppivelvollisuuden laajentamisen, jatkuvan oppimisen uudistuksen sekä kotouttamista tukevien kehittämistoimien valmistelua. Kehittämisohjelma jatkaa ja tehostaa ammatillisen koulutuksen reformin toimeenpanon tukemista.

Vaikuttavuusarvioinnissa tarkastellaan toimenpidekokonaisuuksia 1–3:

- 1.1 Opinto-ohjauksen kehittäminen ja ohjauksen laadun parantaminen
- 1.2 Opiskelijoiden perustaitojen ja jatko-opintovalmiuksien vahvistaminen
- 2 Hyvinvoinnin, yhteisöllisyyden ja osallisuuden vahvistaminen
- 3 Toimintakulttuurin uudistaminen ja sen johtamisen tuki.

Arvioinnin piiriin kuuluvissa toimenpidekokonaisuuksissa on kussakin valtakunnallinen koordinaatiohanke, jonka tehtävänä on ollut ohjata toimenpidekokonaisuuden verkostohankkeita, tukea vertaiskehittämistä sekä levittää verkostohankkeissa syntyviä hyviä käytäntöjä ja tuloksia. Vaikuttavuusarvioinnin kohteena ovat toimenpidekokonaisuuksien verkostohankkeet (yht. 31) sekä kokonaisuuksia ohjaavat koordinaatiohankkeet (4 kpl). Toimenpidekokonaisuuksille on myönnetty

rahoitusta kesään 2022 mennessä yhteensä noin 14,9 miljoonaa euroa. Laatu ja tasa-arvo -ohjelman valtakunnallisia koordinaatiorankkeita ovat:

1.1 Valo -valtakunnallista laatua ohjaukseen (10 verkostohanketta ja 82 osatoteuttajaa), Länsirannikon Koulutus Oy, Winnova (Tiina Kallio). Toimenpidekokonaisuudelle on myönnetty yhteensä noin 5,6 miljoonaa euroa.

1.2 Taidolla jatkoon (3 verkostohanketta ja 34 osatoteuttajaa), Turun kaupunki (Annina Laaksonen). Toimenpidekokonaisuudelle on myönnetty yhteensä noin 1,2 miljoonaa euroa.
2 Galaksi (14 verkostohanketta ja 92 osatoteuttajaa), Suomen ammatillisen koulutuksen kulttuuri- ja urheiluliitto, SAKU ry (Mari Korpela). Toimenpidekokonaisuudelle on myönnetty yhteensä noin 4,2 miljoonaa euroa.

3 Tulevaisuuden johtaminen (4 verkostohanketta ja 56 osatoteuttajaa), Espoon seudun koulutuskuntayhtymä Omnia (Kirsi Niskala). Toimenpidekokonaisuudelle on myönnetty yhteensä noin 3 miljoonaa euroa.

Arviointi on toteutettu koordinaatiorankkeiden toimeksiannosta huhti- ja toukokuun 2022 välisenä aikana. Oikeus osata -hankkeet käynnistyivät loppuvuodesta 2020 ja hankeaika jatkuu 30.6.2022 asti. Osa hankkeista on voinut hakea jatkoaikaa vuoden 2022 loppuun. Oikeus osata -toimenpidekokonaisuudelle on nimetty seurantarvymä, joka on osaltaan ollut vaikuttamassa arvioinnin suunnitteluun.

Selvitystyölle annetut arviointikysymykset:

- Miten hankkeiden tavoitteet ovat toteutuneet?
- Millaisia vaikutuksia saavutetuilla tuloksilla on ollut?
- Miten valitut toimenpiteet ja kehittämistavat ovat toimineet?

Arvioinnin tavoitteet

Arvioinnin keskeisenä tavoitteena on selvittää, miten hankkeiden tavoitteet ovat toteutuneet ja millaisia vaikutuksia saavutetuilla tuloksilla on ollut. Lisäksi arvioinnissa tarkastellaan valittujen toimenpiteiden ja kehittämistapojen toimivuutta tavoitteiden saavuttamisen näkökulmasta.

Tehtäväksi on annettu tarkastella havaintoja neljällä eri tasolla: koulutuksen järjestäjien, hankeverkoston, koordinaation, laadun ja tasa-arvon eli Oikeus osata-tasolla. Arvioinnissa vastataan kysymyksiin näiden tasojen mukaisesti. Arvioinnissa ei ole pyritty tarkastelemaan yksittäisiä hankkeita yksi kerrallaan, vaan ennemmin tavoitteita ja tuloksia vedetään yhteen eri tasojen ja niiden mukanaan tuomien näkökulmien mukaisesti.

1.2 Menetelmät ja aineistot

Aineisto koostuu koordinaatioverkoston tuottamasta aineistosta, hakua ohjanneista asiakirjoista sekä täydentävistä haastatteluista. Alla on eritelty arvioinnissa käytetyt aineistot tarkastelun tasojen mukaan. Aineistot ovat pitkälti päällekkäisiä, eli eri tahoja on tarkasteltu eri lähteisiin peilaten. Käytössä on ollut kaksi hankkeiden seurantakyselyä, johdolle suunnattu kysely sekä

hankkeiden vertaisarviointiaineistoja. Esimerkiksi hankkeiden hakemuksia tai väliraportteja ei ole ollut arvioinnin käytössä. Kaikki aineistot on koottu aikana, jolloin hankkeet ovat vielä käynnissä ja verkostojen yhteisiä tapaamisia ja mallintamistyötä oli vielä tulossa.

Koulutuksen järjestäjätaso:

- Koordinaatioiden seurantakyselyt kaikille verkostohankkeille ja osatoteuttajille syksyllä 2021 (seurantajaksolta 13.11.2020–23.8.2021, yhteensä 298 vastausta) ja keväällä (1.9.2021–31.3.2022: tulokset käytössä toukokuussa 2022, yhteensä 272 vastausta, kattaa kaikki hankeverkostot).
- Kysely johdolle: Miten Oikeus osata -hankkeet ovat palvelleet oppilaitoksen kehittämistyötä ja miten tulevaisuudessa tuotetaan hyviä ja vaikuttavia hankkeita. (huhtikuu 2022). Kysely suunnattiin 190 kohderyhmän edustajalle ja vastauksia saatiin 93, vastausprosentti oli 49.
- Vertaisarviointi: Verkostohankkeiden keskeisen tuloksen kirkastaminen, josta vertaisarviointikeskustelu juurruttamisen, saavutetun muutoksen ja hyödyn näkökulmasta.

Hankeverkostotaso:

- Koordinaatioiden seurantakyselyt kaikille verkostohankkeille ja osatoteuttajille syksyllä 2021 (seurantajaksolta 13.11.2020–23.8.2021, yhteensä 298 vastausta) ja keväällä (1.9.2021–31.3.2022: tulokset toukokuussa 2022, kattaa kaikki hankeverkostot).
- Vertaisarviointi: Verkostohankkeiden keskeisen tuloksen kirkastaminen, josta vertaisarviointikeskustelu juurruttamisen, saavutetun muutoksen ja hyödyn näkökulmasta.

Koordinaatio- ja ohjelmatasot:

- Koordinaatioiden seurantakyselyt kaikille verkostohankkeille ja osatoteuttajille syksyllä 2021 (seurantajaksolta 13.11.2020–23.8.2021, yhteensä 298 vastausta) ja keväältä (1.9.2021–31.3.2022: tulokset toukokuussa 2022, kattaa kaikki hankeverkostot).
- Haastattelut: Valtakunnankoordinaattorit (4 kpl) sekä OPH:n ja OKM:n edustajia (yhteensä 4 kpl).

1.3 Kehittämishojelman viitekehys

Oikeus osata -kehittämishojelman 1–3 toimenpidekokonaisuudet kuuluvat laajempaan Ammatillisen koulutuksen laadun ja tasa-arvon kehittämisohjelmaan 2020–2022. Hallitusohjelmaa viedään vastaavasti eteenpäin varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen laadun ja tasa-arvon Oikeus oppia -kehittämisohjelmassa. Oikeus osata -kokonaisuus on yksi – vaikkakin merkityksellinen – osa laajempaa ohjelmaa. Ohjelman tavoitteita on purettu osiin, ja osaa tavoitteista rahoitetaan lisä- ja strategiarahoituksella, ja osaa viedään eteenpäin hallinnonalan muun työn kautta. Tässä yhteydessä on myös hyvä muistaa, että ammatillisen koulutuksen kentällä on myös runsaasti muita sekä laajoja että pienempiä paikallisia hankkeita, jotka sisältävät samankaltaisia elementtejä.

Oikeus osata -ohjelman laajana tavoitteena on lisätä ammatillisen koulutuksen laatua ja tasa-arvoa, jonka elementit on tiivistetty OKM:n suunnitelmissa kuvaan 1. Sen elementtejä ovat

oppimistulosten ja oppimisen edellytysten parantaminen, hyvinvoinnin, yhteisöllisyyden ja osallisuuden lisääminen, kyky vastata yksilöiden ja työelämän tarpeisiin sekä toimintakulttuurin uudistaminen ja sen johtamisen tuki. Ohjelman sisään on rakennettu eri hankekokonaisuuksia, jotka yhdessä ja toisiansa täydentäen sisältävät edellä mainittuja laajoja tavoitteita. Suunnitteludokumenteissa ja hakuasiakirjoissa sisältöjä on avattu yksityiskohtaisemmin (ks. myös luku 2). Haussa on tullut huomioida opetus- ja kulttuuriministeriön toiminnallisen tasa-arvo-ohjelma "Sivistystä tiedolla, taidolla ja tunteella tasa-arvoisesti ja yhdenvertaisesti", joka sisältää linjaukset toiminnalliseen tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen (OKM 2019:41).

Kuva 1. Kehittämishajelmakokonaisuus. Lähde: Opetus- ja kulttuuriministeriö

Ohjelmatasolla ammatillisen koulutuksen laadun ja tasa-arvon kehittämishajelman toteuttamisessa lähtökohtina ovat olleet tietoperustaisuus ja ammatillisen koulutuksen pitkäjänteisen kehittämistoiminnan tukeminen vaikuttavuuden aikaansaamiseksi. Lisäksi lähtökohtana on tukea ja edistää ammatillisen koulutuksen järjestäjien yhteistyötä, verkostoitumista ja vuorovaikutusta keskenään ja eri toimijoiden kanssa. Tietoperustaisuus tarkoittaa muun muassa sitä, että hankkeiden ja toimenpidekokonaisuuden tuloksia on tarkoitus hyödyntää arvioitaessa koulutuksellisen tasa-arvon tilaa ja tarpeita jatkokehittämiseksi ja esimerkiksi säädösmuutoksille.

Ohjelmaa asetettaessa on painotettu, että ammatillisen koulutuksen kentällä tehty laaja kehittämistyö otetaan huomioon toimenpiteitä suunniteltaessa. Toimenpideohjelman tavoitteet tulevat niin hallitusohjelmasta kuin myös aikaisemman tiedon pohjalta tiedoissa olleista kriittisistä kohdista ammatillisen koulutuksen laadun ja vaikuttavuuden osalta. Ohjelman eri toimenpiteillä on haluttu tukea ja edistää ammatillisen koulutuksen järjestäjien keskinäistä yhteistyötä, verkostoitumista ja vertaisoppimista kehittämistoiminnassa. Tätä varten ohjelman sisään on rakennettu koordinoivia rakenteita. Verkoston kehittämistyötä koordinoiva ja tuloksia kokoava ja levittävä valtakunnallinen koordinaattori on ollut samalla myös yksi verkostohankkeiden päätoteuttajista. Yhtenä tavoitteena on ollut vahvistaa yhteistyötä ja vuorovaikutusta koulutuksen järjestäjien, opetushallinnon ja ammatillisen koulutuksen keskeisten sidosryhmien kesken ohjelman toteuttamisessa.

Kuvassa 2 on perusmallinnus vaikutuslogiikasta, jota vasten voidaan tarkastella arvioinnin tehtävää: Hankkeiden tavoitteiden toteutumista on mahdollista tarkastella yleisellä tasolla

suhteessa siihen, mitä tavoitteita niille on asetettu. Luvussa 2 tuodaan yhteen hankkeiden itsearvioita tavoitteiden etenemiseen liittyen. Tuloksia ja vaikutuksia arvioidaan luvussa 3. Tässä yhteydessä kuvataan yleisellä tasolla tuloksia, ja tuodaan yhteen hankkeiden arviot koskien myös sitä, miten ne ovat edistäneet laatua ja tasa-arvoa ja jatkuuko verkostotoiminta hankkeiden päättymisen jälkeen. Vaikutusten näkökulmasta oleellista on, että tulokset saadaan käyttöön organisaatiotasolla ja levitettyä laajemmin koulutuksen kentälle, mutta yhtä lailla vaikuttavuuteen liittyy myös se, miten tieto jatkokehittämisen tarpeista välittyy verkostoista eteenpäin kansalliseen päätöksentekoon. Luvussa 4 kuvataan sitä, miten valitut toimenpiteet ja kehittämistavat ovat toimineet, ts. miten verkostomainen toimintatapa on edistänyt laajempien tavoitteiden saavuttamista. Luvussa 5 tuodaan yhteen arvioinnin johtopäätökset.

Arviointi on toteutettu pitkälti jo olemassa olevien aineistojen varassa, eikä aineisto mahdollista yksityiskohtaista tarkastelua. Ohjelma- tai toimenpidekokonaisuustasolla ei ole tuotettu erillisiä mittareita, joilla seurataan tuloksia ja vaikutuksia. Toimenpiteiden osalta on enemmän seurantatietoa koordinaatiotason onnistumisesta ja heijastumisesta tulosten aikaansaamiseen. Tulosten osalta on saatavissa laadullista tietoa pääosin hanketasolta. Pidemmän aikavälin vaikutuksia on aikaista arvioida hankekauden päättyessä ja sen osalta voidaan tuottaa arvioita nykyhetkestä käsin.

Kuva 2. Vaikutuslogiikan mallinnus

2 Tavoitteet ja hankkeiden eteneminen

Tässä luvussa tarkastellaan toimintaohjelman tavoitteenasettelua ja tavoitteiden toteutumista toimenpidekokonaisuuksittain yleisellä tasolla.

Keskeiset havainnot

- » Hankkeissa on lähdetty vastaamaan laajan tavoitteenasettelun alla olleisiin tavoitteisiin. Toimenpidekokonaisuuksien sisällä on suuria eroja tavoitteenasettelun osalta: kehitetäänkö paikallisia toimivia ratkaisuja vai haetaanko selkeästi valtakunnallisia toimintamalleja.
- » Hankkeet ovat itsearvion perusteella edenneet pääosin tavoitteiden mukaisesti. Tulosten mallinnus ja levittäminen on vielä seurantakaudella ollut pitkälti vaiheessa. Osalla jatkoaika on edellytys tavoitteiden saavuttamiselle.
- » Koordinaatiohankkeet ovat saavuttamassa laajat tavoitteensa. Jatkoaika mahdollistaa levittämisen ja juurruttamistyön vielä loppuvuonna 2022.

Jokaisen toimenpideohjelman alussa tiivistetään hakutiedotteiden pohjalta tavoitteet, joihin hankkeilla on tullut vastata. Sen jälkeen esitetään hankkeiden arvio kehittämistyön etenemisestä.

Kehittämistyö on tullut hakuasiakirjojen perusteella toteuttaa laajoina verkostohankkeina. Verkostojen on tullut olla riittävän kattavia ja huomioida esimerkiksi suomen- ja ruotsinkieliset koulutuksen järjestäjät, kolmannen sektorin toimijat, opiskelijat, työ- ja elinkeinoelämä ja muut toiminnan kannalta keskeiset sidosryhmät. Oikeus osata -ohjelman keskeiset materiaalit tulee viedä avoimesti käytettäväksi Avointen oppimateriaalien kirjastoon (AOE-palvelu).

2.1 Opinto-ohjauksen kehittäminen ja ohjauksen laadun parantaminen (1.1)

Tiivistelmä tavoitteista, joihin on tullut vastata hakudokumentaation perusteella

Toimenpideohjelman hakuilmoituksen tavoiteteksti sisältää sekä paikallisia että valtakunnallisia tavoitteita. Toimenpideohjelman tavoitteena on kehittää perusopetuksen ja toisen asteen nivelvaiheen sujuvuutta, opintojen aikaista ohjausta ja toisen asteen jälkeisen nivelvaiheen siirtymiä parantamalla opinto-ohjauksen laatua. **Valtakunnallisena tavoitteena on ollut uudistaa hyvän ohjauksen kriteerit** osana valtakunnallisen verkoston koordinaatiota. Toimenpideohjelman alatavoitteita on paljon. Yhtenä tavoitteena on ollut kehittää **perusopetuksen ja toisen asteen nivelvaiheen sujuva siirtymä** tarkoituksenmukaiseen perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen. Tavoitteen sisälle on kirjattu, että **tiedonsiirron toimivia malleja kehitetään, kootaan ja levitetään**

valtakunnallisesti hyödynnettäviksi. Lisäksi tavoitteena on ollut koota vaativaa erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille vaativan erityisen tuen valtakunnalliset ohjausmallit.

Opintojen aikaisen ohjauksen kehittämisen -tavoite pitää sisällään ajatuksen varmistaa opintoihin kiinnittyminen koulutuksen alussa ja opintojen aikaisissa siirtymissä. Tämä on pitänyt sisällään tavoitteita kehittää vertaisohjauksen toimintamalleja yhdessä opiskelijoiden kanssa, vahvistaa yhteisöllisyyttä ja kiusaamisen ehkäisyä kaikissa oppimisympäristöissä, vahvistaa opiskelijoiden toimintakykyä ja ennaltaehkäisevää työtä sekä kehittää systemaattisia tapoja tunnistaa oppimisvaikeuksia ja tuen tarpeita ja parantaa oppimistaitoja. Yhtenä tavoitteena on ollut luoda tasalaatuiset ja eri alueiden erityispiirteet huomioivat toimintamallit, joiden pohjalta toimitaan keskeyttämistä edeltävissä tilanteissa, keskeyttämistilanteessa ja keskeyttämisen jälkeen. Huomiota on tullut kiinnittää ns. kriittisiin kohderyhmiin ja kehittämistyötä on tullut tehdä verkostoissa.

Yhtenä osatavoitteena on ollut **laajentaa ohjauksen nykykäytäntöjä rakentamalla systemaattiset, rakenteelliset ja vakiintuneet jatko-ohjauksen valtakunnalliset toimintamallit ja prosessit:** Nivelvaiheen ohjausprosesseja on tullut kehittää yhdessä korkeakoulujen kanssa, jotta opiskelijoilla olisi mahdollisimman yhdenmukaiset jatko-ohjauspalvelut ja yhdenvertaiset mahdollisuudet jatkaa opintojaan alueesta ja korkeakoulusta riippumatta. Tavoitteena on lisäksi ollut saada aikaan kaikkien koulutuksen järjestäjien hyödynnettävissä oleva malli urasuunnitelman tietosisällöstä. Kehittämistyön tuloksena syntyy ePerusteisiin vietävä HOKS:n urasuunnitelman tietosisältö.

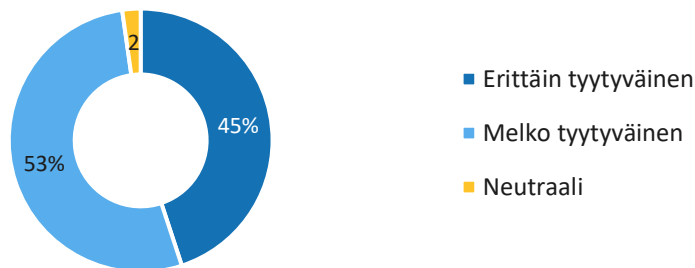
Arvioijan huomio

Käytössä olevasta aineistosta on mahdollista tunnistaa, että kehittämistyötä on käynnistetty eri tavoiteosioihin. Aineiston pohjalta ei ole yksiselitteisesti tunnistettavissa, missä laajuudessa eri tavoitteisiin on lähdetty vastaamaan. Hankkeiden kehittämistyö ja mallinnustyö on myös vielä seurantakyselyn aikana ollut vaiheessa.

Hankkeiden itsearvio etenemisestä

Hankkeet ovat seurantakyselyn perusteella melko- tai erittäin tyytyväisiä kehittämistavoitteiden toteutumiseen. Tyytyväisyys kehittämistavoitteiden toteutumiseen on noussut kehittämistyön aikana. Syksyn kyselyssä hankkeen kehittämistavoitteiden toteutumiseen erittäin tyytyväisiä oli 20 prosenttia vastaajista, kun kevään kyselyssä vastaava osuus oli 45 prosenttia. Myös neutraalisti kehittämistavoitteiden toteutumiseen suhtautuneiden osuus oli vähentynyt.

Arvioi, kuinka tyytyväinen olet hankkeen kehittämistavoitteiden toteutumiseen: (Kevään 2022 kysely)

Kuva 3. Kehittämistavoitteiden toteutuminen hankkeiden arvioimana (1.1)

Pääsääntöisesti 1.1 toimenpidekokonaisuuden hankkeissa on pysytty aikataulussa. Vastaajista 80 prosenttia kertoi, että kuluneella kaudella on pysytty suunnitellussa aikataulussa. Osuus oli lähes sama syksyn kyselyssä. Suurin osa vastaajista oli myös tyytyväisiä hankkeen aikatauluun seurantakaudella, ja tyytyväisyys on noussut hankekauden aikana. Kevään kyselyssä puolet vastaajista oli melko tyytyväisiä hankkeen aikatauluun, reilu kolmannes erittäin tyytyväisiä ja 13 prosenttia suhtautuivat siihen neutraalisti. Syksyn kyselyssä vajaa viidennes suhtautui neutraalisti aikatauluun, mutta keväällä vastaava osuus oli 13 prosenttia. Vain yksittäiset vastaajat olivat tyytymättömiä aikatauluun.

Toimenpidekokonaisuuden hankkeissa on ollut hyvin vaihtelevia osallistujatavoitteita ja -tuloksia, osa ei ollut edes määrittänyt määrällisiä tavoitteita. Hankkeissa on tavoitettu tai saatu mukaan hankkeen toteutumiseen muutamasta johdon edustajasta reiluun sataan. Myös opiskelijoiden osalta tavoitettujen osallistujien määrä on hyvin vaihtelevaa. Opiskelijoita on tavoitettu muutamista satoihin. Opiskelijat ovat olleet usein välillisesti kohderyhmänä.

Noin puolella hankkeista on ollut haasteita seurantakaudella. Useissa hankkeissa haasteita ovat aiheuttaneet muun muassa koronapandemia, resurssien riittävyys sekä hankkeen tiukka aikataulu. Useissa hankkeissa haasteita toivat myös rekrytointivaikeudet sekä henkilöstön vaihtuvuus. Jatkoaikaa saaneissa hankkeissa nähtiin viimeistään sen olevan ratkaisu siihen, että haasteet saadaan ratkaistua.

2.2 Opiskelijoiden perustaitojen ja jatko-opintovalmiuksien vahvistaminen (1.2)

Tiivistelmä tavoitteista, joihin on tullut vastata hakudokumentaation perusteella

Toimenpidekokonaisuudessa tavoitteena on ollut kehittää opiskelijoita motivoivia ja kannustavia pedagogisia menetelmiä sekä matalan kynnyksen toimintatapoja, joilla voidaan vahvistaa kaikenikäisten oppijoiden **perustaitoja ja jatko-opintovalmiuksia**. Hakutiedotteen perusteella kokonaisuudesta on odotettavissa **koulutuksen järjestäjäkohtaisen kehittämisen lisäksi valtakunnallisia pedagogisia ratkaisuja yhteisiin tutkinnon osiin**. Lisäksi on esitetty luotavaksi

valtakunnallisia verkostoja, joissa syvennetään ja jaetaan yhteisten tutkinnon osien osa-alueiden pedagogisia ratkaisuja sekä niihin liittyvää osaamista. Kokonaisuudessa on tullut kehittää opiskelijälähtöisiä ja pedagogisesti mielekkäitä osaamisen tunnistamisen ja hankkimisen sekä arvioinnin toteuttamistapoja. Toteutuksissa on tullut soveltaa kielitietoista ajattelutapaa. Opiskelijoiden jatko-opintovalmiuksien vahvistamisen sisällä on tullut mm. parantaa oppimistulosten laatua ja hyödyntää tutkintorakenteen mahdollisuuksia, jotta opiskelijoilla on tasavertaiset edellytykset suoriutua korkea-asteen opinnoista tutkinnon suorittamisen jälkeen. Kehittämisessä on tullut huomioida riittävä henkilökohtainen ohjaus, tuki ja vuorovaikutus verkkototeutuksissa ja etäopetuksessa. Kehittämistyössä on tullut huomioida myös erityistä tukea tarvitsevien ohjaaminen verkossa ja tuki digitaalisin ratkaisuin.

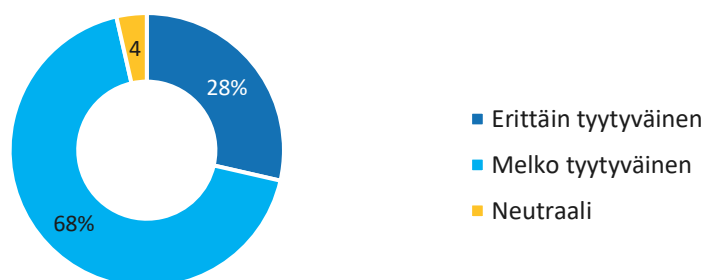
Arvioijan huomio

Kaikkiin edellä kuvattuihin tavoitteisiin perustaitojen tunnistaminen, yhteisten tutkinnon osien monipuolistaminen ja jatko-opintovalmiuksien vahvistaminen, on lähdetty hankkeissa vastaamaan. Hankkeiden kehittäminen ja mallinnustyö on myös vielä seurantakyselyn aikana ollut vaiheessa. Aineiston pohjalta ei ole yksiselitteisesti tunnistettavissa, missä laajuudessa eri tavoitteisiin vastataan.

Hankkeiden itsearvio etenemisestä

Hakkeet ovat seurantakyselyn perusteella melko- tai erittäin tyytyväisiä kehittämistavoitteiden toteutumiseen. Tyytyväisyys hankkeen kehittämistavoitteisiin on noussut seurantakauden aikana. Sekä syksyn että kevään kyselyssä suurin osa vastaajista (2021: 66 % ja 2022: 68 %) oli melko tyytyväisiä hankkeen kehittämistavoitteiden toteutumiseen. Kevään kyselyssä suurempi osuus vastaajista oli erittäin tyytyväisiä hankkeen kehittämistavoitteeseen ja neutraalisti suhtautuvien ja tyytymättömien osuus on vähentynyt.

Arvioi, kuinka tyytyväinen olet hankkeen kehittämistavoitteiden toteutumiseen:
(Kevään 2022 kysely)

Kuva 4. Kehittämistavoitteiden toteutuminen hankkeiden arvioimana (1.2)

Aikataulussa pysymisen kanssa on ollut hieman haasteita. Loppukyselyssä 64 prosenttia vastaajista kertoi, että kuluneella seurantakaudella on pysytty aikataulussa, kun syksyn kyselyssä vastaava osuus oli 72 prosenttia. Kuitenkin suurin osa vastaajista oli tyytyväisiä hankkeen

aikatauluun kevään seurantakaudella ja tyytyväisten osuus oli korkeampi kuin aiemmassa kyselyssä.

Myös toimenpiteessä 1.2 tavoiteltujen ja tavoitettujen opetus- ja ohjaushenkilöstön tai johdon edustajien sekä opiskelijoiden määrät ovat vaihtelevia. Hankkeissa on sekä tavoiteltu että tavoitettu muutamista osallistujista satoihin osallistujiin.

Hankkeissa on ollut seurantakausien aikana haasteita, mutta kevään 2022 kyselyssä hieman pienempi osuus oli kohdannut haasteita (2021: 83 % ja 2022: 71 %). Keskeisimpinä haasteina esiin nostettiin ajankäytölliset haasteet, kuten työmäärän epätasainen jakautuminen hankeajalla ja hankkeen lyhyt kesto.

2.3 Hyvinvoinnin, yhteisöllisyyden, osallisuuden ja turvallisuuden vahvistaminen (2)

Tiivistelmä tavoitteista, joihin on tullut vastata hakudokumentation perusteella

Toimenpidekokonaisuus 2 pitää sisällään neljä alakokonaisuutta, jotka sisältävät sekä paikallisia että valtakunnallisia tavoitteita.

2.1 Opiskelijoiden vaikuttamismahdollisuuksien lisääminen ja opiskelijakuntatoiminnan kehittäminen -kokonaisuuden tavoitteena on kehittää konkreettisia toimia, joilla opiskelijoiden osallisuuden kokemusta vahvistetaan oppilaitosyhteisössä. Tämä on pitänyt sisällään myös yhteisten tutkinnon osien suorittamismahdollisuuksien nivomisen opiskelijakuntatoimintaan ja vertaistiedottamisen ja -ohjauksen keinojen kehittämisen. Aikaisemman työn ja verkostojen (mm. opiskelijajärjestöjen) hyödyntämisen lisäksi opiskelijoiden vaikuttamismahdollisuuksien vahvistamisen malleja on ollut tavoitteena levittää valtakunnallisesti.

2.2 Liikkuva Amis -toiminnan ja Ammattiosaajan työkykypassin käytön laajentaminen -kokonaisuudessa on ollut tavoitteena lisätä opiskelijoiden hyvinvointia ja liikunnallista aktiivisuutta laajentamalla systemaattisesti Liikkuva Amis -toimintaa sekä Ammattiosaajan työkykypassin käyttöä. Toimintaa on tullut systematisoida kehittämällä toimintatapoja ja prosessien hallintaa oppilaitosyhteisöissä sekä kytkemällä toiminta henkilöstön tehtäväkuvuihin. Mukaan on tullut ottaa uusia toimijoita, joille mahdollistetaan vertaisoppiminen kehittämisverkostossa. Toteutuksessa huomioidaan etä- ja itsenäisen opiskelun tuomat haasteet sekä digitaalisten välineiden tuomat mahdollisuudet liikkua etänä yhdessä. Tulokseksi on asetettu Liikkuva Amis -verkoston toiminnan laajentuminen ja monipuolistuminen, Ammattiosaajan työkykypassin käytön tehostuminen ja opiskelijoiden liikunnallisen aktiivisuuden lisääntyminen. Kehittämistyössä syntyvien mallien ja niihin liittyvien materiaalien tulee olla avoimesti käytettävissä sekä suomeksi että ruotsiksi.

2.3 Yhteisöllisen toimintakulttuurin vahvistaminen -kokonaisuudessa tavoitteena on ollut vahvistaa yhteisöllistä toimintakulttuuria kehittämällä opiskelun eri vaiheissa tapahtuvaa ryhmäyttämistä ja muita konkreettisia toimia, joilla varmistetaan opiskelijan kiinnittyminen oppilaitosyhteisöön. Matalan kynnyksen toimintatapoja kehittämisen tavoitteena on ollut tehostaa

näiden eri riskitekijöiden tunnistamista ja oikea-aikaista reagoitua. Yhtenä tavoitteena on ollut kehittää ja levittää valtakunnallisesti erilaisille koulutuksen järjestäjille ja kunnille soveltuvia nuorisotyön ja oppilaitosten yhteistyömalleja. Tämän alla on tullut tehdä yhteistyötä esimerkiksi osaamiskeskus Nuoskan kanssa.

2.4 Ammatillisen koulutuksen turvallisuuskulttuurin kehittäminen -kokonaisuuden alla tavoitteena on turvallisuuskulttuurin kokonaisvaltainen kehittäminen yhdessä opiskelijoiden kanssa erityisesti ennaltaehkäisevän toiminnan malleja kehittämällä. Turvallisuus on tullut huomioida laaja-alaisesti fyysisenä, psyykkisenä, sosiaalisena ja pedagogisena turvallisuutena, mikä sisältää myös kiusaamisen ja häirinnän ehkäisyn. Pedagogista turvallisuutta edistetään rakentamalla arjen oppimistilanteet eri oppimisympäristöissä sellaisiksi, että pedagogiset ratkaisut luovat turvallisuuden tunnetta. Yhtenä tavoitteena on ollut kehittää tapoja, joilla varmistetaan toimialakohtaisten työelämän turvallisuuskäytäntöjen osaaminen ennen opiskelijan siirtymistä työpaikalle. Lisäksi on tullut suunnitella ja toteuttaa konkreettista toimintaa, jolla voidaan parantaa turvallisuuden perusosaamista (esim. turvallisuuskävelyiden vakiinnuttaminen osaksi arkipäivää ja ennakointia).

Turvallisuusjohtamisessa on tullut keskittyä turvallisuusstrategioiden ajantasaisuuteen ja niiden operationalisointiin. Hankkeissa on tullut luoda tapoja, joilla koko oppilaitosyhteisö sitoutetaan yhteiseen turvallisuusajatteluun ja selkiyttää tiedottamista, tiedonkulkua ja vastuuta. Yhteisiä menettelyitä ja prosesseja on tullut kehittää myös varautumiseen (esim. kriisi- ja valmiussuunnitelmien kehittäminen ja päivittäminen sekä kriisiviestintävastuista sopiminen) moniammatillisesti alueellisena yhteistyönä. Tulokseksi on määritelty turvallisuuskulttuurin parantamisen ja varautumisen malleja, joita levitetään valtakunnallisesti koulutuksen järjestäjien käyttöön.

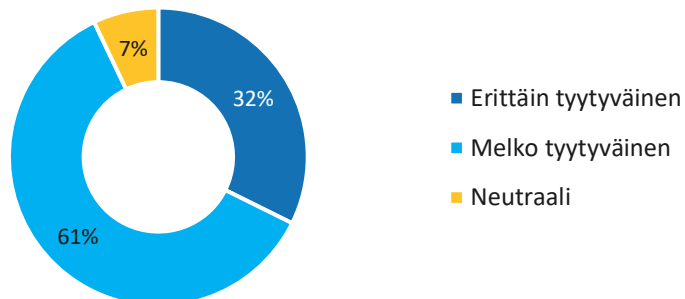
Arvioijan huomio

Kaikkiin edellä kuvattuihin tavoitteisiin osakokonaisuuksiin on lähdetty hankkeissa vastaamaan. Kokonaisuuteen kuuluu 14 verkostohanketta ja 92 osatoteuttajaa. Aineiston pohjalta ei ole yksiselitteisesti tunnistettavissa, missä laajuudessa eri tavoitteisiin on lähdetty vastaamaan.

Hankkeiden itsearvio etenemisestä

Tyytyväisyys hankkeen kehittämistavoitteiden toteutumiseen on noussut hankekauden aikana. Loppukyselyyn vastanneista valtaosa (93 %) oli melko tai erittäin tyytyväisiä hankkeen kehittämistavoitteiden toteutumiseen. Kun syksyn kyselyssä vielä viidennes vastaajista suhtautui neutraalisti ja muutama tyytymättömästi kehittämistavoitteiden toteutumiseen, keväällä vain alle kymmenes suhtautui neutraalisti ja tyytymättömyyttä ei ilmennyt.

Arvioi, kuinka tyytyväinen olet hankkeen kehittämistavoitteiden toteutumiseen: (Kevään 2022 kysely)

Kuva 5. Kehittämistavoitteiden toteutuminen hankkeiden arvioimana (2)

Suurin osa hankkeista oli pysynyt kuluneella kaudella suunnitellussa aikataulussa (2021: 71 % ja 2022: 68 %). Tyytyväisyys seurantakauden aikatauluun oli samalla tasolla kummassakin kyselyssä. Reilu 70 % vastaajista oli tyytyväisiä aikatauluun, noin neljännes suhtautui siihen neutraalisti ja lisäksi oli muutamia aikatauluun tyytymättömiä.

Painopistekokonaisuuden sisällä oli hyvin paljon vaihtelua osallistujatavoitteissa ja niiden toteutumisessa. Pääsääntöisesti hankkeissa on tavoiteltu sekä saatu tavoitettua muutamista satoihin opiskelijoiden tai opetus- ja ohjaushenkilöstön tai johdon edustajia.

Suurin osa hankkeista oli kohdannut haasteita seurantakausien aikana, mutta haasteita kohdanneiden hankkeiden osuus oli hieman pienempi kevään seurantakyselyssä (2021: 70 % ja 2022: 62 %). Myös toimenpidekokonaisuuden 2 hankkeissa keskeisimmät haasteet liittyivät koronapandemiaan, kuten etätyöskentelyyn ja tapahtumien perumiseen tai siirtämiseen, henkilöstövaihdoksiin ja organisaatiomuutoksiin sekä aikataulullisiin haasteisiin.

2.4 Toimintakulttuurin uudistaminen ja sen johtamisen tuki (3)

Tiivistelmä tavoitteista, joihin on tullut vastata hakudokumentaatian perusteella

Koulutuksen järjestäjien muutosjohtamisen tuki -hakuryhmässä tavoitteena on ollut kehittää johdon muutosjohtamisosaamista tukemaan organisaation uudistumista erilaisissa ja erikokoisissa muutostilanteissa. Tavoitteena on ollut myös kehittää johtamiskulttuuria pitkäjänteisesti siten, että organisaation muutosjohtamisosaaminen kasvaa ja saavutetaan rakenteellisia ja toiminnallisia muutoksia. Muutosjohtamisosaaminen on määritelty liittyvän oppimistulosten ja oppimisen edellytysten parantamiseen, hyvinvoinnin, yhteisöllisyyden ja osallisuuden vahvistamiseen sekä kykyyn vastata toimintaympäristön muutoksiin. Muutosjohtamisella tuetaan lisäksi ammatillisen koulutuksen laatustrategian toimeenpanoa sekä kokonaisvaltaisten toimintajärjestelmien kehittämistä ja käyttöönottoa. Kehittämisverkostojen on tullut olla kattavia ja sisältää eri kehittämisen vaiheissa olevia koulutuksen järjestäjiä. Verkostojen on tullut kehittää ja

ottaa käyttöön keinoja, kuten vertaisoppimisen verkostoja ja koulutuskokonaisuuksia, joilla toimintakulttuurin uudistamisen johtamista voidaan tukea ja vahvistaa.

Pedagogisen johtamisen ja palvelujen johtamisen kehittäminen -hakuryhmässä tavoitteena on ollut kehittää koulutuksen järjestäjien pedagogista johtamista ja palveluprosessien johtamista sekä edistää jo tuotettujen ja hyviksi havaittujen toimintamallien ja -prosessien toimeenpanoa ja käyttöönottoa. Pedagoginen johtaminen käsitetään laajana koulutuksen järjestäjän toiminnan kehittämisenä, jossa huomioidaan koko oppilaitosyhteisö ja oppimista johdetaan opetus- ja ohjaushenkilöstön arjen työssä ja prosessissa varmistetaan strategisten tavoitteiden jalkautuminen oppimisen ydinprosesseihin sekä koulutuksen järjestäjän jokapäiväiseen toimintaan. Tavoitteena on ollut kehittää ammatillisen koulutuksen asiakkaiden kannalta keskeisten palveluiden palveluprosessien johtamista (esim. HOKS-prosessi, työpaikalla järjestettävän koulutuksen prosessit sekä työelämäpalveluiden ja hakeutumispalveluiden prosessit). Keskeistä on, että johto on sitoutunut ja tukee palveluprosessien johtamisen kehittämistä, jotta edistetään opiskelijoiden opintojen tavoitteellista etenemistä ja sitä, että opiskelijat saavat tarvitsemaansa opetusta, ohjausta ja tukea eri oppimisympäristöissä.

Palveluprosessien johtamista on tullut kehittää tekemällä yhteistyötä yli organisaatio- ja toimialarajojen. Kehittämistyön on tullut perustua tietoon koulutuksen järjestäjän pedagogisen johtamisen nykytilasta ja osaamistarpeista. Pedagogisen johtamisen kehittymistä on tullut voida arvioida konkreettisesti. Kehittämistoimissa on tullut hyödyntää ja ottaa käyttöön Parasta-hankkeissa syntyneitä toimintamalleja ja menetelmiä. Lisäksi on edellytetty, että yhteistyötä tehdään muiden Oikeus osata-kehittämishankkeen hankeverkostojen ja niiden koordinaattoreiden kanssa. Syntynyttä osaamista ja hyviä käytäntöjä on tullut levittää valtakunnallisesti kaikkien koulutuksen järjestäjien käyttöön.

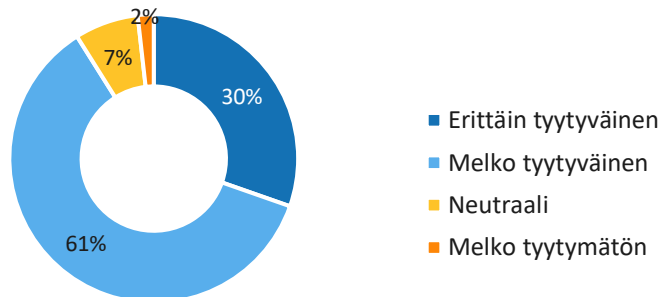
Arvioijan huomio

Kaikkiin edellä kuvattuihin tavoitteisiin osakokonaisuuksiin on lähdetty vastaamaan neljässä hankeverkostossa: JoPeda, Oikeus uudistua, Osuu! Osaamista positiiviseen uudistumiseen ja Vertaansa vailla – Verkostot johtamisen tukena. Aineiston pohjalta ei ole yksiselitteisesti tunnistettavissa, missä laajuudessa eri tavoitteisiin on lähdetty vastaamaan.

Hankkeiden itsearvio etenemisestä

Valtaosassa hankkeista oli saatu toteutettua kehittämistavoitteita. Kevään 2022 kyselyssä vastaajista 30 prosenttia oli erittäin tyytyväisiä ja 61 prosenttia melko tyytyväisiä hankkeen kehittämistavoitteiden toteutumiseen. Syksyn 2021 kyselyyn verrattuna suurempi osuus oli seurantakauden loppuvaiheessa erittäin tyytyväisiä tavoitteiden toteutumiseen.

Arvioi, kuinka tyytyväinen olet hankkeen kehittämistavoitteiden toteutumiseen: (Kevään 2022 kysely)

Kuva 6. Kehittämistavoitteiden toteutuminen hankkeiden arvioimana (3)

Hankkeissa oli pysytty pääsääntöisesti hyvin aikataulussa ja siihen oltiin tyytyväisiä. Vajaa kolme neljäsosaa vastaajista kertoi kummassakin seurantakyselyssä, että hankkeessa on pysytty suunnitellussa aikataulussa. Loppukyselyssä 27 prosenttia vastaajista oli erittäin tyytyväisiä, 49 prosenttia melko tyytyväisiä hankkeen aikatauluun seurantakaudella ja loput neutraalin tyytyväisiä. Osuudet olivat samansuuntaisia syksyn välikyselyssä.

Toimenpidekokonaisuuden 3 hankkeissa on pääsääntöisesti tavoiteltu ja tavoitettu muutamista satoihin opiskelijoihin tai opetus- ja ohjaushenkilöstön ja johdon edustajiin.

Useissa hankkeissa on ollut kummankin kyselyn aikana haasteita, mutta osuus oli hieman suurempi jälkimmäisessä kevään kyselyssä (2021: 53 % ja 2022: 60 %). Haasteina esiin nostettiin muun muassa ajalliset resurssit, johtamisen kehittämisen haastavuus sekä organisaatiomuutokset. Myös koronapandemia nostettiin usein esiin hanketta haastaneena tekijänä.

2.5 Läpileikkaava tarkastelu

Hankkeet ovat suurelta osin pysyneet aikataulussa, ja osalla tilannetta helpottaa syksyllä myönnetty jatko aika. Hankkeet ovat pääsääntöisesti vähintäänkin melko tyytyväisiä kehittämistavoitteiden toteutumiseen. Toimenpidekokonaisuudet ovat hyvin eri laajuisia ja tavoiteasetanta vaihtelee. Toimenpideohjelman sisällä on voitu itse tehdä määrittelytyötä sen suhteen, tavoitellaanko valtakunnallisia tuotoksia ja malleja sen lisäksi, että koulutuksen laatua ja tasa-arvoa edistetään horisontaalisesti. Tavoiteasetanta on antanut liikkumavaraa, mikä on kehittämishankkeissa myös toivottavaa. Toisaalta tämä hankaloittaa tavoitteiden seuranta: tietoa kehittämistyöstä ollaan tiivistämässä ja kokoamassa verkostohankkeiden avulla hankekauden päättyessä. Oikeus osata -ohjelman keskeiset materiaalit tulevat olemaan avoimesti käytettävissä AOE-palvelussa. Tiivistelmät verkostohankkeiden tuloksista käännetään myös ruotsiksi viimeistään syksyn 2022 aikana.

Hankkeet on toteutettu laajoina verkostohankkeina, joille on valittu valtakunnalliset koordinaattorit. Verkostojen on tullut olla hakutiedotteen mukaan riittävän kattavia ja huomioida esimerkiksi suomen- ja ruotsinkielisetkoulutuksen järjestäjät, kolmannen sektorin toimijat, opiskelijat, työ- ja elinkeinoelämä ja muut toiminnan kannalta keskeiset sidosryhmät. Eri toimenpidekokonaisuuksien osalta ei ole voitu tehdä osana arviointia analyysiä siitä, missä määrin mainittuja tahoja on otettu mukaan (tarkoituspäätteen mukaisesti). Hankkeet ovat työstäneet yhteistyömalleja sidosryhmien, kuten kolmannen sektorin, korkeakoulujen perusopetuksen ja nuorisotoimen kanssa.

Seitsemästä vain ruotsinkielistä koulutusta järjestävästä koulutuksen järjestäjästä on ollut mukana kuusi suurinta – useammassa eri hankkeessa ja kaikissa eri toimenpidekokonaisuuksissa. Toimenpideohjelma 2 (koordinaatiohanke Galaksin alla) on ohjattu vahvimmin ottamaan nämä verkostot huomioon ja mukana on ollut suomen -ja ruotsinkielisiä koulutuksen järjestäjiä, kolmannen sektorin toimijoita sekä opiskelijoita. Koordinaatiohankkeen arvioimana erityisesti opiskelijoiden osallisuuteen on ollut koronalla vaikutuksia hankekaudella. Työ- ja elinkeinoelämän osalta ainakin turvallisuuden painopisteessä sekä työkykypassin osalta on tehty yhteistyötä eli huomioitu työ- ja elinkeinoelämää. Kolmannen sektorin toimijoilla oli mahdollisuus hakeutua verkostohankkeisiin toimijaksi hakuryhmässä 2. Tähän vastattu, mutta arvioinnin käytössä ei ole tietoa siitä, kuinka laajasti tavoite on toteutunut suhteessa tarpeeseen ja kuinka hakumahdollisuutta on markkinoitu hakuvaiheessa.

Toimenpidekokonaisuudessa 1.1. koordinaattorin erityistehtävänä on ollut hyvän ohjauksen kriteerien uudistamisen koordinointi. Muilla valtakunnallisilla koordinaattoreilla ei ole ollut erityistehtävää. Koordinaatiohankkeet ovat saaneet koordinoitavat hankkeet ns. annettuna, eli eivät ole päässeet vaikuttamaan hakuvaiheessa hankeverkostoihin tai kehitettäviin sisältöihin.

Valtakunnallisen koordinaattorin tehtäviin on kuulunut tiivis yhteydenpito ja yhteistyö kehittämisohjelman muiden kehittämisverkostojen koordinaattoreiden kanssa. Valtakunnalliset koordinaattorit ovat arvion perusteella edenneet toimintaedellytysten puitteissa suunnitelmassa ja tavoitteita on jopa ylitetty. Koordinaatitasolla on käyty alkuun keskustelua työnjaosta ja mahdollisista päällekkäisyyksistä, ja käynnistetty valtakunnallisten verkostojen työ. Koordinaatiohanke on tukenut tätä työtä jakamalla tietoa ja ymmärrystä yhteisistä tavoitteista ja ohjaamalla vertaiskehittämiseen ja tuotosten yhteiseen levittämiseen.

3 Tulokset ja vaikutukset

Tässä luvussa tarkastellaan ohjelman tuloksia ja odotettuja vaikutuksia sekä niiden pysyvyyttä. Tuloksia ja vaikutuksia tarkastellaan toimenpidekokonaisuuksittain (1–3) ylätasolla.

Keskeiset havainnot

- » Hankkeissa on toimintaan osallistuneiden arvioimana lisätty ammatillisen koulutuksen laatua kehittämällä ja yhtenäistämällä toimintatapoja, prosesseja ja toimintamalleja. Laajoissa toimenpideohjelmissa tavoitteet ja toimenpiteet ovat moninaiset, joten myös eri kehittämistoimet jakautuvat toimijakentällä.
- » Johdon vastaajista neljä viidennestä kertoi, että heidän oppilaitoksessaan on hyödynnetty tai otettu käyttöön muiden koulutuksen järjestäjien hankkeissa kehittämiä toimintamalleja.
- » Hankkeiden arvioimana ammatillisen koulutuksen tasa-arvo lisääntyy kehittämistoimien myötä. Tasa-arvo on ymmärretty usein laadun ja/tai koulutuksellisen tasa-arvon kautta, mihin ohjelma-asiakirjat ovat myös ohjanneet.
- » Hankkeissa on levitetty tuloksia ja juurruttamistyö on käynnistynyt. Johdon kyselyyn vastanneista suurin osa näki, että hankkeessa tai hankkeissa tuotetut ja kehitetyt hyvät käytännöt juurtuvat heidän omaan oppilaitokseensa.

Luvussa on avattu ensin toimenpidekokonaisuuksittain tuloksia, joita on ollut arvioinnin aineiston ja tekohetkellä tunnistettavissa. Odotettua vaikuttavuutta kuvataan laadun ja tasa-arvotavoitteiden toteutumisen näkökulmasta sekä muun muassa sen osalta, jatkuuko verkostoyhteistyö vielä hankekauden jälkeen.

3.1 Opinto-ohjauksen kehittäminen ja ohjauksen laadun parantaminen (1.1)

Laajassa hankeverkostossa on lähdetty kehittämään paikallisia, alueellisia ja valtakunnallisia sisältöjä. Verkoston hankkeet ovat osallistuneet hyvän ohjauksen kriteerien rakentamiseen. Odotettavissa on valtakunnallinen malli vaativan erityisen tuen ohjaukselle sekä valtakunnallinen esitys urasuunnitelman tietosisäilöille. Ruotsinkielisessä hankkeessa on rakennettu polkumallia, minkä lisäksi on lähdetty kehittämään myös suomen- ja ruotsinkielistä mallia hakeutumis- ja siirtymisvaiheisiin. Hankkeissa on kehitetty muun muassa tiedonsiirron malleja, verkko-ohjaukseen malleja ja kehitetty asuntolaohjausta. Hyvän ohjauksen kriteerit ovat edistyneet, mutta koordinaatiohankkeesta riippumattomista syistä kriteereistä luovutetaan luonnos kansalliseen jatkovalmisteluun. Ohjauksen kriteerien implementointi tapahtuu kansallisesti opetushallinnon toimesta.

Ammatillisen koulutuksen laadun edistäminen

Hankkeilta on kysytty, miten hankkeen tulokset edistävät ammatillisen koulutuksen laatua. Toimenpidekokonaisuudessa on ollut jo nimensä mukaisesti tavoitteena ohjauksen laadun parantaminen, joten seurantakyselyn vastausten perusteella hankkeissa koettiin, että tätä kehittämällä tulokset ovat edistäneet myös ammatillisen koulutuksen laatua. Yleisesti hankkeiden tuloksina syntyneet tasalaatuisemmat ohjauksen prosessit ja toimintamallit ovat parantaneet ammatillisen koulutuksen laatua. Hankkeissa on esimerkiksi lisätty henkilöstön osaamista sekä ohjauksen oikea-aikaisuutta ja saatavuutta. Hankkeissa ammatillisen koulutuksen laatua on kehitetty esimerkiksi selkiyttämällä siirtymä- ja hakuvaiheita ja varmistamalla sujuvamat nivelvaiheet. Yksittäisinä laatua parantavina tuloksina nostettiin esiin muun muassa hankkeissa tehdyt materiaalit liittyen ohjaukseen, OPVA-opintojen pajatoimintaan, opiskelijälähtöisen oppimisen edellytyksiin ja digitaalisiin ratkaisuihin. Saaduilla tuloksilla vaikutetaan esimerkiksi opintoihin kiinnittymiseen ja pudokkuuden vähentämiseen ja näin myös koulutuksen laatuun.

"Laatu kasvaa, kun sitä tarkastellaan eri näkökulmista ja varmistellaan, että toiminta on tasavertaista, tasalaatuaista ja kaikille hakijoille / opiskelijoille / valmistuville samalla tavalla saatavilla."

Tasa-arvon edistäminen ammatillisessa koulutuksessa

Useat seurantakyselyyn vastanneista lähestyi kysymystä ammatillisen koulutuksen laadun näkökulmasta: yhtenäistämällä toimintatapoja edesautetaan koulutuksellista tasa-arvoa. Useat avasivat teemaa tarkemmin opiskelijälähtöisen toiminnan kehittämisen tai yhteisöllisyyden lisäämisen kautta. Useimmiten nähtiin, että kehittämistyön keskiössä olleiden mallien myötä voidaan edistää sitä, että erilaisten opiskelijoiden ohjaustarpeisiin ja osaamisen hankkimisen mahdollisuuksiin pystytään vastaamaan täsmällisemmin. Palvelupolkuja on pyritty kehittämään niin, että huomioidaan eri ryhmien tarpeita ja luodaan käytänteitä ja toimintamalleja, joilla ennakoidaan ja tunnistetaan tuen tarpeita. Kehittämistyön tuloksena erilaisissa elämäntilanteissa ja opiskelupoluilla olevat opiskelijat voivat edetä omaan tahtiin.

Useimmat toivat esiin, että hyvän ohjauksen kriteerien uudistustyö voi edesauttaa ohjauksen tasa-arvoa valtakunnallisesti eri oppilaitoksissa. Myös verkko-opintomahdollisuuksien kehittäminen nostettiin usein esiin koulutuksellisen tasa-arvon edistämisen mahdollisuutena. Useat näkivät, että digiohjauksen kehittämisen ja hybridiopiskelumallit lisäävät opiskelijoiden tasa-arvoista mahdollisuutta edetä opinnoissa. Verkkototeutusten osalta osa painotti, että saavutettavuuteen ja kielitietoisuuteen on kiinnitetty huomiota. Hankkeissa on lisäksi esimerkiksi lisätty työnantajien tietoisuutta (vaativan) erityisen tuen mahdollisuuksista täsmätyöllistystä. Koulutuksellisen tasa-arvon näkökulmasta esiin nostettiin myös valtakunnallinen vaativan erityisen tuen ohjausmalli sekä esimerkiksi satelliittimalli opintoihin hakeutumisessa.

"Yhdenvertaisuus konkretisoituu harkintaan perustuvan opiskelijavalinnan yhteydessä, kun nivelvaiheen tiedonsiirto ja opiskelijan suostumus hakuasiakirjojen hyödyntämisestä sovitaan osaksi opintojen suunnittelua."

Opiskelija voidaan valita koulutukseen yhteishaun pistemäärästä riippumatta, jos hänellä on syy. Henkilökohtaistaminen toteutuu aidosti ja opiskelijoille tarjotaan yhdenvertainen mahdollisuus urasuunnitteluun ja jälkiohjaukseen. Hoksaus, urasuunnittelu on yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja osallisuuden kannalta kriittistä, jotta opiskelija pääsee tekemään itseään koskevia päätöksiä hänelle tarjotun informaation pohjalta. Tämä on hyvän ohjauksen kriteereiden ja eettisen toiminnan mukainen hyvä käytäntö. Opintoihin kiinnittyminen -hyvien käytänteiden edistäminen kaventaa oppimiseroa."

"-- Oikea-aikaisella, saavutettavalla ja laadukkaalla ohjauksella voidaan ennaltaehkäistä opintojen keskeyttämistä ja syrjäytymistä, tukea opiskelijan aktiivista roolia osaamisen hankkimisessa ja urasuunnittelussa, vaikuttaa opiskelijan työllistymiseen / jatko-opintoihin sijoittumiseen sekä sujuvoittaa siirtymiä ennen koulutusta ja sen aikana."

"Varmistamalla jokaiselle opiskelijalle koulutusorganisaatiosta, koulutusalaista ja henkilökohtaisesta tilanteesta riippumatta laadukas, oikea-aikainen ja yksilölliset ohjauksen ja tuen tarpeet huomioiva ohjaus taataan, että valmistuvilla opiskelijoilla on valmistuessaan riittävä ammattitaito työelämässä toimimiseen."

Tulosten levittäminen ja juurruttaminen hankkeiden arvioimana

Kevään seurantakyselyn perusteella lähes kaikissa (99 %) hankkeissa on levitetty tuloksia. Tuloksia on levitetty monia eri kanavia pitkin, joista yleisimmin sisäisissä tilaisuuksissa, sähköpostitse sekä kohderyhmälle suunnatuissa tilaisuuksissa. Vastaajista 18 prosenttia oli keväällä erittäin tyytyväisiä hankkeen levittämistyöhön, 65 prosenttia melko tyytyväisiä ja loput 17 prosenttia antoi neutraalin arvion. Syksyn kyselyssä kysyttiin levittämisen sijaan tiedottamisesta ja suurin osa vastaajista oli siihen tyytyväisiä, joskin noin 30 % oli neutraalin tyytyväisiä tiedottamiseen.

Kevään 2021 kyselyssä vain päätoteuttajilta kysyttiin, onko tuloksia ja/tai toimintamalleja juurrutettu arjen toimintaan. Yhtä lukuun ottamatta juurruttamista on jo tehty, ja tämä yksi kertoi työn jatkuvan jatkoajalla. Juurtumista on vastausten mukaan edistänyt se, että malleja on kehitetty tarpeeseen ja on siten siirrettävissä suoraan toimintaa. Esimerkiksi toimintatapoja on kehitetty kokeilujen kautta ja oppilaitoksen toimintatapoja on pyritty kehittämään niin, että tuotokset siirtyvät arjen toimintaan. Kaupunkikohtainen malli taas jatkaa omalla rahoituksella. Koska asiaa on kysytty päätoteuttajilta ja hankkeissa on kehitetty lukematon määrä erilaisia toimintamalleja, ei vastausten perusteella voida ottaa kantaa koko toimintaan, vaikkakin muutamassa vastauksessa annetaan ymmärtää, että työtä on voitu viedä arkeen osatoteuttajakohtaisesti ja paikallisesti.

"Muun muassa uusia järjestelmiä on otettu käyttöön, pilotointeja mm. tutustumispäivät, joita hyödynnetään myös hankkeen jälkeen, HOKS-prosessiin tehtyjä muutoksia ja kehitystoimenpiteitä on otettu mukaan arjen toimintaan, erilaisia muistilistoja ja käsikirjoja/ohjeita hyödynnetään arjessa."

Verkostoyhteistyön jatkuminen

Verkostoyhteistyö on tuonut monille uusia yhteistyökumppaneita ja monet toivoivat, että yhteistyö verkostossa jatkuu hankkeen jälkeen ainakin jossain muodossa. Esimerkiksi verkossa tapahtuva yhteistyö nähtiin helppona tapana jatkaa yhteistyötä. Toisaalta osa vastaajista koki, että jotkut verkostot tai jotkut verkostojen osallistujat jatkavat varmasti yhteistyötä myös jatkossa, mutta osa luultavasti hiipuu. Osa kertoi, että yhteistyötä oman verkoston sisällä on jo jatkettu esimerkiksi paikallisina pienryhminä. Osa ei ollut vielä kyselyn vastaushetkellä sopinut toiminnan jatkamisesta yhdessä. Verkostojen nähtiin pääsääntöisesti tuovan lisäarvoa ja näin ollen niiden toivottiin jatkavan myös hankkeen päättymisen jälkeen.

"Verkostotyön jatkumiselle ei ole estettä ja Teams-yhteistyötä on helppo jatkaa. Varsinaisten, tarkasti määriteltyjen, yhteisten kehittämiskohteiden työstäminen vaatisi kuitenkin hankerahoitusta. Uutta hakua jäämme odottamaan!"

"Verkostot eivät jatka sovitusti ja aktiivisesti toimintaansa hankkeen päätyttyä. Hankkeen kautta syntyneiden verkostojen kautta mahdollisuus erimuotoiseen yhteistyöhön helpottuu ja erilaisen kollegiaalisen ja konsultatiivisen yhteistyön kynnyks madaltuu. Tässäkin suhteessa hankeverkoston rooli on merkittävä myös hankkeen päättymisen jälkeenkin."

3.2 Opiskelijoiden perustaitojen ja jatko-opintovalmiuksien vahvistaminen (1.2)

Toimenpidekokonaisuus sisältää kolme päätavoitetta: kehittää perustaitojen tunnistamista, monipuolistaa yto-opintoja ja parantaa jatko-opintovalmiuksia. Perustaitotasojen kehittämisen erilaisten mallien kehittämisen lähtökohtana on ollut lähtötason tunnistaminen, jonka pohjalta voi valita keinot (ml. oppimistavat, yto-opintojen monipuolistaminen), joilla opiskelijaa tuetaan saavuttamaan riittävät valmiudet muun muassa korkeakoulupolkujen saavuttamiseen. Hankekokonaisuudelle asetettu tavoite tuottaa valtakunnallisia pedagogisia ratkaisuja yto-opintoihin näyttää käytännössä toteutuvan siten, että hankkeissa on toteutettu ja hyödynnetty erilaisia malleja, joita saatetaan muiden käyttöön. Hankeaikana on perustettu yto-esimiesten verkosto, joka osaltaan voi jatkaa hankkeissa tehtyä työtä.

Jatko-opintojen edistämisen näkökulmasta on edistetty paikallisia malleja. Kansallisella tasolla ratkaisujen löytämiseksi ongelmia on purettu osiksi ja lähdetty viemään eteenpäin terminologista muutosta. Tavoite saada kansallisesti yhteneväiset mahdollisuudet polkuopintoihin ei toteudu tämän toimenpidekokonaisuuden aikana. Muutos edellyttäisi vahvempaa koulutuspoliittista ohjausta, eikä ole muutaman vuoden hankekokonaisuuden ratkaistavissa. Hankekokonaisuudessa on kiinnitetty huomiota siihen, ettei jatko-opinnot tarkoita vain ammattikorkeakoulua, kuten varsin vakiintuneesti polkuopinnolla tähdätään, vaan näkymä on yliopistoon, mutta myös ammatti- tai erikoisammattitutkintoihin.

Tuloksia viedään AEO-palveluun ja polkuammattiin.fi-sivustolle. Taidolla jatkoon -hanke on perustanut AEO-palveluun tavoitekokonaisuuksien mukaiset kokoelmat, joihin hankekokonaisuuden

materiaalit yhdistetään. Hyvät käytännöt, mallit ja case-esimerkit viedään polkuammattiin.fi-sivustolle.

Ammatillisen koulutuksen laadun edistäminen

Seurantakyselyn vastausten perusteella monet hankkeiden tulokset edistävät ammatillisen koulutuksen laatua. Hankkeiden tuloksilla on pystytty vähentämään oppilaitosten välisiä laatueroja muun muassa yhtenevällä verkko-opintojen mallilla. Tarjonnan, kuten yhteisten tutkinnon osien monipuolistuminen sekä monipuolisemmat pedagogiset menetelmät ovat lisänneet monilla koulutuksen järjestäjillä koulutuksen laatua. Hankkeissa on vahvistettu perustaitoja ja parannettu jatko-opintovalmiuksia, jotka heijastuvat myös ammatillisen koulutuksen laatuun. Hankkeissa tuotetut erilaiset oppimisympäristöt ja erilaisia oppijoita tukevat opiskelijaystävälliset materiaalit ja muut opintojen henkilökohtaistamiseen ja yksilöllisempään polkuun liittyvät tulokset ovat niin ikään lisänneet koulutuksen laatua.

"Laatu paranee ja tarjonta monipuolistuu. Esim. lähtötasotestien perusteella voidaan tarjota enemmän tukea ja päästä laadukkaampaan lopputulokseen. Laadukkaat materiaalit ja verkkokurssit tuottavat parempaa osaamista. Myös henkilöstön kouluttaminen lisää koulutuksen laatua."

Tasa-arvon edistäminen ammatillisessa koulutuksessa

Seurantakyselyyn vastauksissa lähestyttiin kysymystä usein koulutuksellisen tasa-arvon edistämiseksi ja mahdollisuuksien tasa-arvon näkökulmasta. Tällöin esimerkiksi monipuoliset yto-opintojen suoritushetköt tai monipuolisemmat oppimisympäristöt tarjoavat mahdollisuuksia erilaisille opiskelijoille ja oppijoille. Perustaitojen arviointi ja vahvistaminen lähtökohtaisesti vahvistaa erilaisten oppijoiden mahdollisuuksia aloittaa ammatilliset opinnot ja edetä polullaan. Lähtökohtaisesti se, jos kehittämistyössä on osattu huomioida erilaisten opiskelijoiden yksilölliset tarpeet ja luoda niitä vastaavia prosesseja ja palveluita, kehitetyillä toimintamalleilla voidaan edesauttaa yhdenvertaisia koulutuspolkuja.

Harvempi lähestyi kysymystä laajemmin yhdenvertaisuuden viitekehyksestä. Kaksi vastaajaa nosti vastauksessaan esiin, että kehittämistyössä on noudatettu koulutuksen järjestäjän toiminnallista yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmaa. Ainakin yhdessä hankkeessa on myös kiinnitetty erityistä huomiota sähköisten oppimisympäristöjen ja -opintojen saavutettavuuteen (saavutettavuuskriteerit, ruudunluohjelma, etäohjausmalli, puheviestinnän opinnot). Lähestymistapana kielitietoisuus ja selkokieli nostettiin esiin muutamassa vastauksessa.

"Kun perustaitoja vahvistat pedagogiset mallit ovat kaikkien opiskelijoiden saatavilla, parannetaan koulutuksen tasa-arvoa. Osaamiserot kaventuvat ja työmarkkinoille valmistuu ammattilaisia. Eri lähtökohdista tuleville opiskelijoille tarjotaan mahdollisuutta parantaa perustaitoja ammatillisten opintojen aikana."

"Kielitietoisuus, selkokieli ja digitaalisissa kehityksen tukeminen tukevat jokaisen opiskelijan ja opettajan mahdollisuuksia oppia ja osallistua opetukseen."

Tulosten levittäminen ja juurruttaminen hankkeiden arvioimana

Hankkeiden tuloksia on levitetty kaikissa kyselyyn vastanneissa hankkeissa. Hankkeiden tuloksia on levitetty useimmin sisäisissä tilaisuuksissa, sähköpostitse, kohderyhmälle suunnatuissa tilaisuuksissa. Vastaajat olivat pääsääntöisesti tyytyväisiä hankkeen levittämistyöhön. Vastaajista 18 % oli erittäin tyytyväisiä, 64 % melko tyytyväisiä ja loput neutraalin tyytyväisiä hankkeen levittämistyöhön. Päätoteuttajilta kysyttiin, onko tuloksia ja/tai toimintamalleja juurrutettu arjen toimintaan, ja vastausten mukaan juurruttamistyötä on jo tehty. Vastausten perusteella ei voi päätellä, missä laajuudessa eri toimintamalleja on otettu käyttöön verkostossa.

"Lähtötasotestejä on otettu käyttöön, verkkokursseihin on tehty tasotehtäviä, ohjausta ja tukea on lisätty yto-opintoihin, itsearviointilomakkeita on kehitetty ja otettu käyttöön, orientaatomateriaali on otettu käyttöön, uusia yto-valinnaiskursseja on saatu kurssitarjottimelle, S2-tuetut YTO-jaksot on aloitettu. Ylipäätään YTOjen suoritustapoja on moninaistettu ja esim. pajamalleja kehitetty. Lisäksi on parannettu OSTU-prosesseja ja monipuolistettu arvioinnin menetelmiä."

Verkostoyhteistyön jatkuminen

Useat vastaajat toivoivat, että verkostot jatkaisivat toimintaansa, sillä niillä nähtiin olevan lisäarvoa esimerkiksi toimintojen yhdenmukaistamiseksi. Verkostossa hankkeen aikana kehitetylle yto-esimiesverkostolle on jo suunniteltu jatkoa myös hankkeen jälkeen. Verkostossa oli myös suunniteltu vastaavaa omaa verkostoa yto-opettajille. Osa vastaajista ei vielä vastaushetkellä osannut sanoa, ovatko verkostot jatkamassa toimintaansa. Vaikka verkosto ei itsessään jatkaisi toimintaansa, niin verkoston lisäarvoksi nähtiin jo se, että sen kautta on saatu uusia mahdollisia yhteistyökumppaneita, joihin voi matalalla kynnyksellä ottaa yhteyttä myöhemmin mahdollisten uusien yhteistöiden merkeissä.

"Verkostoyhteistyön kautta saa perspektiiviä oman oppilaitoksen toimintaan ja hankkeen aikana syntyneet kontaktit toisiin toimijoihin tuovat lisäarvoa jatkossakin työhön. On tärkeää olla verkostoja kollegoihin toisissa oppilaitoksissa, kun ratkotaan mm. toimintatapoihin liittyviä kysymyksiä esim. koulutus uudistuksiin tai kuntakokeilujen työllisyydenhoidon malleihin liittyen."

3.3 Hyvinvoinnin, yhteisöllisyyden, osallisuuden ja turvallisuuden vahvistaminen (2)

Hankkeissa on kehitetty toimintatapoja, joilla on pyritty lisäämään opiskelijoiden vaikuttamismahdollisuuksia ja opiskelijakuntatoimintaa, Liikkuva amis ja Ammattiosaajan työkykypassin käytön laajentamista, yhteisöllistä toimintakulttuuria sekä turvallisuuskulttuuria. Opiskelijakuntatoimintaan ja vaikuttamisen tueksi on kehitetty valtakunnallisia materiaaleja mm. asiakirja- ja todistus pohjia, opiskelijakuntatoiminnan opas sekä opiskelijavaikuttamisen julkaisu.

Oppilaskuntatoimintaa on kiinnitetty oppilaitosten rakenteisiin, toimintaa on opinnollistettu ja mietitty erilaisia tapoja osallistua. Vaikuttamismahdollisuuksia on lisätty erilaisten foorumeiden, kyselyjen, keskustelutuntien kuin viestintäkanavien käyttöönoton avulla.

Työkykypassin käytön laajentamisen osalta verkostoa on saatu laajennettua siten, että toimijoiden toiminta kiinnittyy oppilaitoksissa olemassa oleviin rakenteisiin ja toimintaprosesseihin hankkeen aikana tai sen jälkeen mukana olleissa oppilaitoksissa. Liikkuva amis toimintaan on luotu verkkosisältöä, joka mahdollistaa liikkumisen etänä tai antaa tauko- ja liikkumisesimerkkejä valtakunnalliseen käyttöön jokaiselle opettajalle ammattialasta riippumatta.

Yhteisöllisyyden vahvistamiseksi on järjestetty ja vielä jatkoajalla järjestetään monenlaisia tapahtumia. Myös verkkotapahtumia voidaan hyödyntää jatkossa livetapahtumien rinnalla erityisesti yksiköiden ollessa pitkien välimatkojen päässä. Ryhmäytymistä pitää tapahtua useammin kuin lukuvuoden alussa. Turvallisuuden painopisteessä on kehitetty materiaaleja ja malleja fyysisen, psyykkisen, sosiaalisen ja pedagogisen turvallisuuden vahvistamiseksi ja ennaltaehkäisyksi. Työhön on osallistettu niin johtoa, henkilöstöä kuin opiskelijoita.

Tulosten levittäminen ja juurruttaminen hankkeiden arvioimana

Lähes kaikissa (98 %) hankkeissa on levitetty tuloksia. Tuloksia on levitetty yleisimmin sisäisissä tilaisuuksissa, sähköpostitse sekä kohderyhmälle suunnatuissa tilaisuuksissa. Levittämistyöhön oltiin tyytyväisiä. Vastaajista 14 prosenttia oli erittäin tyytyväisiä, 61 prosenttia melko tyytyväisiä ja 24 prosenttia neutraalin tyytyväisiä levittämistyöhön. Yksittäisessä hankkeessa ei oltu tyytyväisiä levittämistyöhön.

Päätoteuttajilta kysyttiin, onko tuloksia ja/tai toimintamalleja juurrutettu arjen toimintaan. Yhtä vastaajaa lukuun ottamatta tuloksia on juurrutettu. Hanke, jossa juurruttamista ei ole vielä tehty, kertoi että se on vasta alkamassa ja jatkuu hankeajan jälkeenkin. Osa vastaajista kuvasi erilaisia malleja, joita on otettu käyttöön. Myös esimerkiksi vastuuttamisen näkökulmaa sivuttiin. Paikoin juurrutustyön kerrottiin olevan vielä kovin kesken ja verkoston oppilaitokset voivat olla hyvin eri tilanteissa työn kanssa. Työkykypassin juurrutustyössä on hyödynnetty Kiinni strategiaan -mallia.¹

Galaksin levittämisen webinaarisarja (4 kpl) painopisteille oli vasta kyselyn jälkeen toukokuussa ja työ jatkuu syksyllä.

Ammatillisen koulutuksen laadun edistäminen

Seurantakyselyn vastausten mukaan toimenpidekokonaisuuden hankkeiden tuloksilla on parannettu ammatillisen koulutuksen laatua eri tavoin. Hankkeissa nähtiin, että kaikki opiskelijoiden osallisuuden kasvattamiseen liittyvät toimet parantavat myös koulutuksen laatua. Myös laajemmin turvallisuuden kehittämisen, kuten kiusaamisen ja häirinnän määrän

¹ <https://hyvinvoivaamis.fi/menetelmapankki/mallit/2076>

vähentämisen tai muuten turvallista toimintaympäristöä luovat tulokset parantavat myös ammatillisen koulutuksen laatua. Myös esimerkiksi eri koulutusohjelmien yhtenäisiin toimintamalleihin liittyvät tulokset parantavat laatua. Hankkeissa tuotiin ilmi, että opiskelijoiden hyvinvointia edistävät tulokset heijastuvat myös koulutuksen laatuun. Verkostotoiminta on näiden lisäksi mahdollistanut laadun kehittämisen, kun eri toimijat ovat kehittäneet yhteisiä toimintamuotoja, jotka ovat mahdollistaneet tasalaatuisemmat toteutustavat eri oppilaitoksissa.

"Hankkeessa kehityt toimenpiteet ovat tukeneet organisaatioiden sisäistä laatutyötä. Osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistaminen tukevat opintoihin kiinnittymistä, oppilaitoksessa työskentelevien (opiskelijat, opetus- ja ohjaushenkilöstö) hyvinvointia ja jaksamista. Osallisuuden ja yhteisöllisyys omalta osaltaan turvaavat tasavertaisen ja laadukkaan koulutuksen kaikille opiskelijoille. Hanke- ja verkostotasoinen yhteistyö puolestaan on mahdollistanut erilasten toimintamallien ja tulosten jakamisen yli organisaatiorajojen, mikä luo tasalaatuisuutta alueellisesti ja valtakunnallisella tasolla."

Tasa-arvon edistäminen ammatillisessa koulutuksessa

Monet seurantakyselyyn vastanneista lähestyi tasa-arvon edistämistä koulutuksellisen laadun tai mahdollisuuksien tasa-arvon näkökulmasta. Aina ei ole pääteltävissä, missä määrin eri kohderyhmät on otettu huomioon. Useat hankkeista lähestyivät tasa-arvon edistämistä hankkeen teemojen kautta. Näitä oli esimerkiksi osallistumismahdollisuuksien kehittäminen eri opiskelijat huomioiden, hyvinvoiva amis -toiminnan laajentaminen, hyvinvointia lisäävät toimet, putoamisvaarassa olevien opiskelijoiden parempi huomioiminen sekä myös sellaisten opiskelijoiden kuulemismahdollisuuksien parantaminen, jotka eivät kuulu edustuksellisiin ryhmiin. Mukana on useita hankkeita, joissa tasa-arvoa edistetään epäasiallisen kohtelun ja kiusaamiseen puuttumisen, ennaltaehkäisemisen ja asian esille tuomiseen liittyvien toimenpiteiden juurruttamisella tai turvallisen ympäristön luomisen edellytyksiä parantamisella. Joissain hankkeissa kerrottiin tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistetyn koulutuksilla tai tuomalla konkreettisia työkaluja arkeen yhdenvertaisuustyöryhmän työllä. Alakohtaisesti nostettiin esiin, että "pehmeämpiä" arvoja on viety "miehiselle" rakennusalle.

Osa on tulkinut tasa-arvon vain sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta (esim. "sukupuolesta riippumattomat..."). Mikäli toiminnan kehittämisessä on jo osattu arvioida, mitkä opiskelijat kuuluvat ns. riskiryhmään, ja toimenpiteitä osataan kohdentaa sen mukaisesti, tilanne kehittyä oletettavasti toivottuun suuntaan. Pieni osa on nostanut vastauksessa esiin tarkemmin opiskelijaryhmiä, kuten erityistä tukea tarvitsevat tai maahanmuuttotaustaiset.

"Kun oppilaitoksella on hyvä yhteys opiskelijoihin ja opiskelijat tuovat rohkeasti ja herkästi omia ajatuksiaan, toiveitaan ja näkökulmiaan esille myös mahdollisia ongelmia pystytään huomioimaan nopeasti. Yhdenvertainen kohtelu ja kaikenlainen syrjintä uskalletaan tuoda esille ja näin oppilaitos pystyy siihen puuttumaan. Hankepiloteilla pyritään tukemaan oppilaiden mahdollisuuksia vaikuttaa oppilaitosten toimintarakenteisiin, uudistaa, kehittyä ja tulla sensitiivisemmäksi."

"Koulutuksen tasa-arvoa edistetään erityisesti psyykkistä ja sosiaalista turvallisuutta edistävillä keinoilla, kuten kiusaamisen vastaista toimintaa parantamalla."

Verkostoyhteistyön jatkuminen

Monet hankkeissa mukana olleet toivoivat, että verkostot jatkaisivat toimintaansa. Osa oli jo sopinut tarkemmin jatkosta ja perustanut esimerkiksi uusia työryhmiä, mutta osa ei vielä tiennyt jatkaako verkosto toimintaansa tai millä tasolla. Osa verkostoista jatkaa toimintaansa. SAKU ry koordinoi myös hankkeen jälkeen Liikkuva amis ja Ammattiosaajan työkykypassi toimintaa, joten tätä kautta jatkuvuus on turvattu. Vaikkei hankeverkosto kokonaisuudessaan jatkaisi toimintaansa, niin mukana olleet olivat löytäneet uusia verkostokumppaneita, joiden kanssa yhteistyö tulee jatkumaan myös hankkeen jälkeen.

"Verkostossa syntyneet suhteet hyödyntävät työtä varmasti vielä pitkään tulevaisuudessa ja voivat tuoda tulevia yhteistyön paikkoja. Lisäksi verkostossa voidaan jatkossakin jakaa konkreettisia tuloksia ja vinkkejä toimintaan."

3.4 Toimintakulttuurin uudistaminen ja sen johtamisen tuki (3)

Toimenpidekokonaisuudessa on toteutettu moninaista kehittämistyötä koulutuksen järjestäjien muutosjohtamisen tuen sekä pedagogisen johtamisen ja palvelujen johtamisen -painopisteiden alla. Verkostohankkeissa on edesautettu yhteisten viitekehysten muodostamista ja kehitetty työkaluja. Oikeus uudistua -verkostohankkeessa on muun muassa luotu uudistumiskykyanalyysi, jonka useampi hanke nosti esiin oman toiminnan kehittämisen yhtenä työkaluna. Hankeverkostossa on toteutettu johtoryhmätasoisia kehittämistä ja luotu pedagoginen vertaisarviointimalli, jota useampi hanke kertoi hyödyntäneensä kehittämistyön tukena.

Vertaansa vailla -verkostohankkeessa on käynnistetty useita verkostoja ja vertaiskehittämisen mahdollisuuksia, jolloin toimijat ovat voineet jakaa ja saada tietoa omassa ammatillisessa viiteryhmässä. JoPeda -verkostohankkeessa on muun muassa koulutettu palvelumuotoilusta ja leanauksesta, ja itse kehittämistyö on ollut moninaista – liittyen usein strategiatyön uudistamiseen. Osuu! Osaamista positiiviseen uudistumiseen -verkostohankkeen alla toimivissa hankkeissa on muun muassa edesautettu PRIDE-mallin leviämistä johtamisen viitekehyyksi. Kokoavien teemojen alla hankkeilla on ollut omia kehittämisen painopisteitä. Toimenpidekokonaisuuteen 3 on sitoutettu organisaatioiden esimiestasoa ja johtoa, minkä voi lähtökohtaisesti nähdä edesauttavan sitä, että työn hedelmät jäävät käyttöön.

Tulosten levittäminen ja juurruttaminen hankkeiden arvioimana

Suurin osa hankkeista (93 %) oli levittänyt hankkeen tuloksia. Hankkeen levittämistyötä oli useimmin tehty sisäisissä tilaisuuksissa, oman organisaation Intrassa sekä kohderyhmälle

suunnatuissa tilaisuuksissa. Vastaajien tyytyväisyys levittämistyöhön oli vaihtelevaa. Vastaajista 16 % oli erittäin tyytyväisiä, 42 % melko tyytyväisiä, 40 % neutraalin tyytyväisiä ja 2 % melko tyytymättömiä hankkeen levittämistyöhön. Päättöteuttajilta kysyttiin, onko tuloksia ja/tai toimintamalleja juurrutettu arjen toimintaan. Kaikki vastasivat, että juurtumista on jo tapahtunut, mutta osa esitti varauksia: vaikka juurruttaminen on jo joiltain osin käynnissä, suuri osa toimenpiteistä on ollut vielä ollut työn alla, ja jatkoaika mahdollistaa asian parissa jatkamisen.

Ammatillisen koulutuksen laadun edistäminen

Toimenpidekokonaisuuden tuloksilla on kehitetty ammatillisen koulutuksen laatua etenkin kehittämällä toimintakulttuuria ja johtamista. Seurantakyselyyn osallistuneiden hankkeiden vastauksissa tuli monella tapaa ilmi, että esimerkiksi verkostojen kautta saadut uudet näkemykset ja hyvät käytänteet ovat parantaneet laatua ja tasoittaneet organisaatioiden välisiä laatueroja. Yhteistoiminnan avulla on saatu edistettyä kansallisesti kattavaa tasalaatuisuutta. Esimerkiksi pieni oppilaitos kertoi, että he ovat saaneet hankkeen kautta kuulla isompien oppilaitosten hyviä käytänteitä ja toimintatapoja, joita he ovat muokanneet omiin tarkoituksiinsa ja näin saaneet kehitettyä merkittävästi koulutuksen laatua. Yleisesti johtamisen vahvistaminen edistää merkittävästi ammatillisen koulutuksen laatua, sillä johtaminen on yksi koulutuksen laatukriteereistä. Hankkeissa on kehitetty muun muassa yleisesti johtamista, pedagogista johtamista, muutosjohtamista ja tiedolla johtamista, joilla kaikilla nähtiin suora yhteys ammatillisen koulutuksen laadun paranemiseen. Hankkeissa on tehty paljon toimenpiteitä, jotka parantavat myös toimintakulttuuria ja sen myötä ammatillisen koulutuksen laatua. Joissain hankkeissa on tehty esimerkiksi erilaisia käsikirjoja, jotka edistävät yhtenäisen toimintakulttuurin muodostumista, yhteisten tiimitoimintamallien syntymistä ja näin vaikuttavat myös koulutuksen laatuun.

"Hankkeessa kehitetään johtamista, tiimityötä ja ennakkointia, jotka ovat koulutustoiminnan laadun, asiakaslähtöisyyden ja oppimistulosten kannalta erittäin oleellisia tekijöitä."

"Yhteistoiminnalla saamme edistettyä kansallista kattavaa tasalaatuisuutta: verkostoituminen, hyvien käytänteiden jakaminen, webinaarit ja valmennukset. Keskeistä johdon sitoutuminen ja kokonaisvaltainen johtaminen. -- "

Tasa-arvon edistäminen ammatillisessa koulutuksessa

Useat seurantakyselyyn vastanneet tarkastelivat tasa-arvon edistämistä koulutuksellisen tasa-arvon viitekehyksestä, rinnasteisena laadun edistämiseen ja tasalaatuisuuteen. Osa on perustellut koulutuksen tasa-arvon edistämistä opiskelijalähtöisesti, esimerkiksi yhteisöllisen toimintakulttuurin kehittymisen tai erilaisten oppijoiden paremman huomioimisen kautta. Joillain tasa-arvoa edistää arvojen parempi viestintä tai yhteinen eettinen arvokeskustelu, toisilla konkreettisten mallien kehittäminen. Useissa vastauksissa viitataan tavalla tai toisella siihen, että yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon teemat on huomioitu läpileikkaavasti ja ideana on, että

näkökulmat jalkautuvat eri toimintamalleihin. Arvioinnissa ei saada tietoa siitä, mitä sisältöjä termit pitävät sisällään.

Verkostoyhteistyön jatkuminen

Myös toimenpidekokonaisuuden 3 osalta vastaajat näkivät verkoston tuovan lisäarvoa kehittämislle ja toivoivat sille jatkoa. Kahdessa hankeverkostossa yhteistyö jatkuu vastausten perusteella varsin todennäköisesti hankkeen jälkeen. Yleisemmin vastaajat kertoivat, että verkoston avulla he ovat luoneet uusia oppilaitoskumppanuuksia, jotka jatkavat yhteistyötä, vaikkei verkostot kokonaisuudessaan jatkaisikaan yhteistyötä hankkeen jälkeen. Osa verkostoista aikoo myös jatkaa ja esimerkiksi laajempien verkostojen webinaariyhteistyön kerrottiin jatkuvan koordinoitusti. Kuitenkin osassa vastauksia tuotiin esiin, että suuremman verkoston yhteistyön jatkaminen edellyttää, että joku koordinoi sitä ja tämä voi mahdollisesti vaatia tuekseen uuden yhteishankkeen.

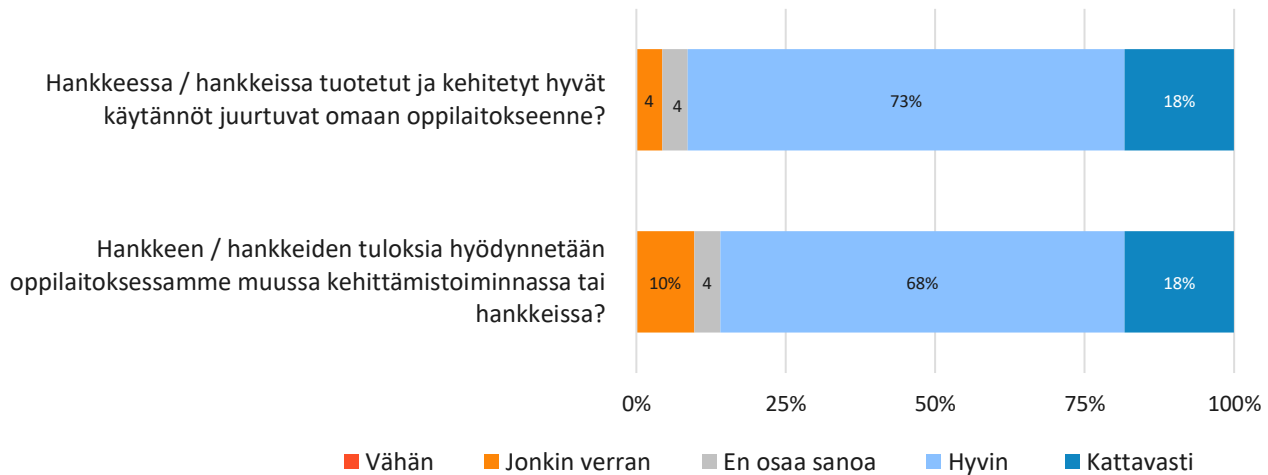
"Uusia oppilaitoskumppanuuksia. Hanke herättää varmasti halua tehdä kehittämistyötä edelleen yhdessä; se tosin voi vaatia toimiakseen yhteishankkeen (esihenkilöiden ja johdon kutsumiseksi tarvitaan oppilaitoksittain kontaktihenkilöt, jotka usein myös vaihtuvat)."

"Verkoston toiminta ei jatkune samassa mittakaavassa, mutta hankkeen aikana luodut kontaktit ja yhteistyö jatkuu tavalla tai toisella. Verkoston jatkumiselle olisi hyvä löytää keino."

3.5 Johdon kyselyyn osallistuneiden arviot

Johdon kyselyllä on haluttu saada kokonaiskuvaa Oikeus osata -toimenpideohjelmasta, eikä vastauksia siten eritellä toimenpidekokonaisuuksittain. Vastanneista suuri osa on myös vastannut useamman kuin yhden hankkeen osalta. Pääsääntöisesti johto näki hankkeista saadun hyödyn hyvänä (kokonaisarviointi asteikolla 1–5, ka 4,1). Johdon kyselyyn vastanneista suurin osa näki, että hankkeissa tai hankkeissa tuotetut ja kehitetyt hyvät käytännöt juurtuvat heidän omaan oppilaitokseensa. Vastanneista 18 % arvioi, että juurtuminen tapahtuu kattavasti ja 73 % arvioi, että juurtuminen tapahtuu hyvin. Suurin osa vastaajista kertoi myös, että hankkeen tai hankkeiden tuloksia hyödynnetään heidän oppilaitoksensa muussa kehittämistoiminnassa tai hankkeissa. Vastaajista 18 % kertoi tätä hyödyntämistä tapahtuvan kattavasti ja 68 % arvioi sitä tapahtuvan hyvin. Neljä viidennestä vastaajista kertoi myös, että heidän oppilaitoksessaan on hyödynnetty tai otettu käyttöön muiden koulutuksen järjestäjien hankkeissa kehittämiä toimintamalleja.

Johdon näkemykset levittämisestä ja juurtumisesta (n=93)

Kuva 7. Johdon näkemykset juurtumisesta ja hyödyntämisestä

Johdolta kysyttiin myös näkemyksiä siitä, mitä hanketyö on merkinnyt hankkeeseen tai hankkeisiin osallistuneiden henkilöstön edustajien näkökulmasta. Suurin osa vastaajista näki, että hanketyö on merkinnyt henkilöstön edustajien näkökulmasta verkostoitumista vertaisten kanssa muista oppilaitoksista sekä osaamisen lisääntymistä. Myös verkostoituminen oma oppilaitoksen sisällä ja oman ammattiosaamisen hyödyntäminen käytännössä nähtiin usein hanketyön merkityksinä.

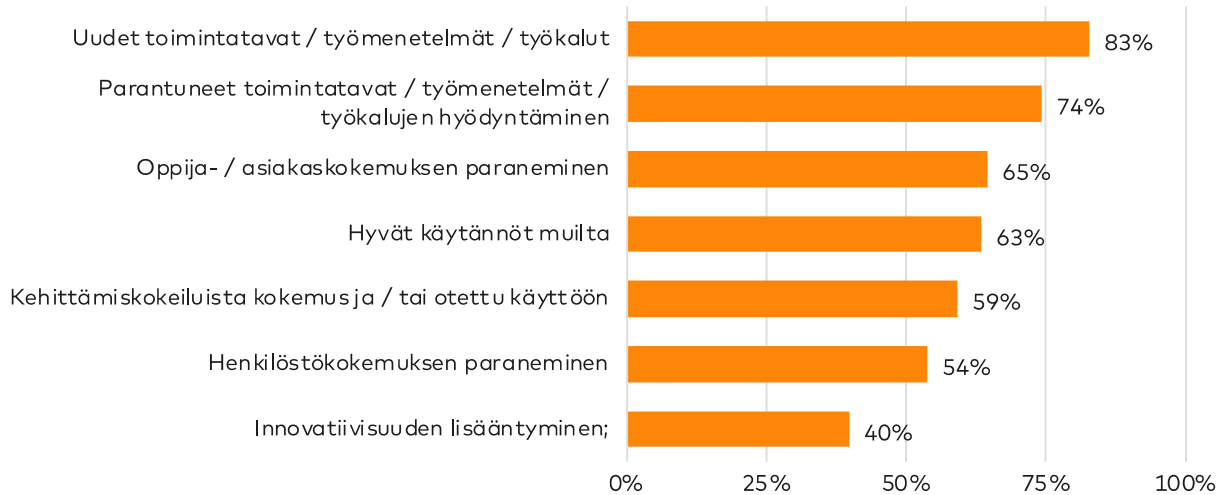
Mitä hanketyö on merkinnyt hankkeeseen / hankkeisiin osallistuneiden henkilöstön edustajien näkökulmasta?

Kuva 8. Johdon arviot koskien hankkeisiin osallistuneiden henkilöstön edustajien saamaa hyötyä

Annetuista lyhyen aikavälin tuloksista ja vaikutuksista useimmiten tunnistettiin uusien sekä parantuneiden toimintatapojen, työmenetelmien tai työkalujen hyödyntämistä sekä oppija- tai asiakaskokemuksen paranemista. Lisäksi iso osa arvioi saaneensa hyviä käytänteitä muilta. Yli puolet arvioi myös henkilöstökokemuksen parantuneen ja kaksi viidestä näki innovatiivisuuden lisääntyneen.

Mitä tuloksia ja vaikutuksia tunnistat Oikeus osata -hankkeessa / hankkeissa syntyneen tähän mennessä? (lyhyt aikaväli) (n=93)

Kuva 9. Johdon arviot koskien Oikeus osata -hankkeiden tuloksia ja vaikutuksia (lyhyellä aikavälillä)

Johdon kyselyssä kysyttiin siitä, millaisia hyötyjä hankkeesta tai hankkeista on ollut oppilaitoksille. Vastauksissa nostettiin esiin monenlaisia hankkeiden hyötyjä ja vaikutuksia. Useat vastaajat toivat esiin, että hankkeiden avulla on saatu luotua uudenlaisia toimintatapoja, joita on pystytty ottamaan oppilaitoksen arkeen. Toisaalta havaittavissa oli vaihtelua hankkeittain. Osassa hankkeista ei ole päästy esimerkiksi koronapandemian takia täysin toteuttamaan suunnitelmia ja näin saamaan hyötyjä oppilaitokselle. Oman hankkeen toimien lisäksi verkoston yhteisistä koulutuksista ja tapahtumista on saatu uusia ideoita, joita aiotaan tai on jo toteutettu käytännössä. Osa vastaajista kertoi myös, että hankkeen konkreettinen vaikutus oppilaitokselle on jo se, että hankkeen tarjoamien resurssien avulla toiminnan kehittäminen on ylipäättään ollut mahdollista. Hyötyjä on useimmiten arvioitu yleisellä tasolla. Yksittäisinä yksityiskohtaisempina nostoina esiin tuotiin muun muassa henkilöstön uudet työkalut HOKS-ohjaamiseen, oppilaitoksen turvallisuus- ja pelastussuunnitelmien päivittäminen, valmentavan johtamisen käyttöönotto ja paremmat tavat ohjata opiskelijoita ja tukea heitä opintojen suorittamisessa.

"Sillä on pystytty kehittämään ja luomaan konkreettisia toimenpiteitä ja malleja strategiaan kehittämisteemoihin: kestävyys, turvallisuus, hyvinvointi. Lisäksi nivelvaiheisiin liittyvät tuotteet ja ohjaus ovat kehittyneet."

"Hankkeet ovat olleet kehittämistarpeiden ytimessä. Kehittämisesurssi, useiden henkilöiden osallistuminen kehittämistyöhön ja oppilaitosyhteistyö ovat olleet tärkeitä."

Johdon kyselyssä kysyttiin, millaisia toimenpiteitä oppilaitokselta tarvitaan, jotta hankkeen tulokset hyödynnetään mahdollisimman hyvin. Johdon vahva sitoutuminen nähtiin edellytyksenä sille, että hankkeen tuloksia pystytään mahdollisimman hyvin hyödyntämään oppilaitoksissa ja jotta ne saadaan juurrutettua toiminnan arkeen. Johto nosti esiin, että hankkeilla tulee olla kiinteä yhteys organisaation tavoitteisiin ja strategiaan, jotta niitä pystytään parhaiten hyödyntämään.

Oppilaitoksilta itseltä vaaditaan sitä, että henkilöstö saadaan sitoutettua jo hankkeen aikana esimerkiksi osallistamalla ja tiedottamalla, jotta hankkeen tuloksia saadaan hyödynnettyä mahdollisimman hyvin. Esiin tuotiin myös se, että hankkeessa pitää suunnitella jo etukäteen mitä sen päättymisen jälkeen tehdään, jotta se juurtuu käytäntöön.

Tasa-arvo ja laatu

Johdon kyselyyn vastanneet näkivät, että hanke tai hankkeet ovat erilaisin tavoin tukeneet ja edistäneet ammatillisen koulutuksen tasa-arvoa ja laatua. Tasa-arvoa ja laatua on voitu edistää joko yksittäisillä hankkeen toimenpiteillä, kuten laajentamalla yhteisten opintojen tarjonnan monipuolisuutta. Toisaalta esimerkiksi laajemmin toimintatapojen yhtenäistyminen on voinut edistää tasa-arvoista kohtelua ja parantaa toiminnan laatua. Hankkeissa on esimerkiksi luotu uusia laatua ja tasa-arvoa lisääviä toimintatapoja. Esimerkiksi opiskelijoiden osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien lisääminen hankkeissa on kehittänyt vastaajien mukaan laatua ja tasa-arvoa. Yksittäisinä nostoina esiin nostettiin muun muassa työelämälähtöisyyden parantuminen, ohjauksen laadun parantuminen ja opiskelijoiden yksilöllisen polun kehittäminen.

"Opiskelijoiden tasa-arvoisia vaikuttamisen ja oppimisen mahdollisuuksia on lisätty ja henkilöstön osaamisen ja toimintatapojen kehittymisen myötä on voitu vahvistaa tasalaatuisia toimintakulttuuria."

Kehittämisen tarpeet hanketoiminnan vaikuttavuuden lisäämiseksi

Johdon kyselyssä kysyttiin, miten he kehittäisivät koulutuksen järjestäjän näkökulmasta hanketoimintaa ja sen vaikuttavuutta. Useat vastaajat toivat haasteena esiin hanketoiminnan rikkonaisuuden ja sekavuuden. Useiden eri rahoituslähteiden ja hankkeiden nähtiin tuottavan myös päällekkäisyyttä. Kyselyssä nousi esiin toiveita siitä, että tieto tulevista avustushauista tulisi reilusti etukäteen tietoon, jotta niihin osataan valmistautumaan, ja toivottiin muun muassa paikkansapitävää rahoituksen vuosikelloa.

Toisaalta useissa vastauksissa tuotiin ilmi sitä, että hankeajat ovat monesti liian lyhyitä vaikuttavien toimenpiteiden aikaansaamiseksi. Etenkin rahoituspäätösten saamisen ajankohtaa kritisoitiin siitä, että jos päätös saadaan esimerkiksi myöhään keväällä, niin seuraavan lukuvuoden suunnitelmat on jo suunniteltu pitkälle. Osa vastaajista toivoi myös vahvempaa perusrahoitusta kehittämistyön tekemiseen, ettei sitä tarvitsisi tehdä vain yksittäisissä hankkeissa. Vaikka verkostoyhteistyö nähtiin pääosin hyödyllisenä, niin vastauksissa tuotiin esille myös toiveita hieman pienemmistä verkostoista ja toisaalta myös enemmän aikaa verkostojen kokoamiseen. Lisäksi tuotiin esiin näkemys siitä, että jos verkostohankkeissa tehdään joka oppilaitoksessa eri asioita eivät välttämättä ole niin järkeviä, vaan verkoston hankkeilla ja oppilaitoksilla pitäisi ennemmin olla jokin yhdistävä tekijä toiminnassa.

3.6 Valtakunnalliset toimenpide-ehdotukset ja huomiot

Hankkeilta on pyydetty seurantakyselyssä tunnistamaan valtakunnallisia toimenpide-ehdotuksia ja huomioita. Koska osa hankkeista on vielä kokoamassa omia tuloksia, havaintoja voi odottaa tulevan vielä lisää.

Toimenpidekokonaisuudessa 1.1 nostettiin esiin sekä tehtyjä toimia, joiden toivotaan leviävän valtakunnallisesti että hankekaudella tehtyjä huomioita siitä, mihin valtakunnallista huomiota kehittämistyöhön liittyen pitäisi kohdentaa. Yhtenä merkittävänä valtakunnallisena tuotoksena tulee olemaan Hyvän ohjauksen kriteerit, joiden luonnos valmistuu kesäkuussa 2022. Tämän lisäksi hankkeissa on kehitetty esimerkiksi opiskelu- ja urasuunnitteluvälineet 3 osp kurssiin sisältöjä ja tämän toivotaan nousevan valtakunnalliseksi tuotokseksi. Monet valtakunnalliset esiin nostetut huomiot liittyivät erityiseen tukeen. Hankkeissa on huomattu, että erityisen tuen käsitteistöön liittyy paljon epätietoisuutta. Esiin nostettiin sekä sitä, että epätietoisuutta liittyy esimerkiksi erityisen tuen ja vaativan erityisen tuen eroihin sekä siihen, kenelle kuuluu näitä toteuttaa. Myös koulutusasteittain on eroja käsitteistöstä. Tähän liittyen verkostossa on laadittu Vaativan erityisen tuen -ohjausmalli, jota voidaan valtakunnallisesti hyödyntää.

Hankkeissa on herännyt huomio tarpeelle valtakunnallisesta toimintamallista nivelvaiheiden tiedonsiirtoon. Esiin nostettiin tarve yhtenäisemmistä tiedonsiirtokäytänteistä ja sähköisten tiedonsiirtotapojen mukaan ottamisesta valtakunnallisesti sujuvien siirtymien mahdollistamiseksi. Tähän liittyen esimerkiksi Gradia on pilotoinut hankkeessa sähköisen tiedonsiirtolomakkeen, jota voisi myös valtakunnallisesti hyödyntää. Yleisesti OPH:lta tai muilta toimijoilta kaivattiin valtakunnallisia malleja esimerkiksi sähköiselle lomakkeille (esim. Wilma), jottei jokaisen koulutuksen järjestäjän tarvitse tehdä kaikkea työtä alusta asti itse. Huomiona tuotiin esiin myös tarpeita liittyen harkinnanvaraisen haun yhdenmukaistamiseen sekä yhteisiin toimintamalleihin hakijoiden valintakäsittelyyn. Toiveita esitettiin myös pidempiaikaisesta hankerahoituksesta opinto-ohjauksen kehittämiseen, oma hankekokonaisuus maahanmuuttajien ohjaukseen sekä rahoitusta oppilaitosten erilaisten oppimisympäristöjen kehittämiseen.

Toimenpidekokonaisuuden 1.2 hankkeissa on tehty valtakunnallisia huomioita liittyen sekä opintojen kehittämiseen että esimerkiksi terminologiaan. Hankkeissa on muun muassa kirjattu valtakunnallisia suosituksia yto-opintojen integraatioon liittyen sekä yhteinen lausunto OPVA-opintojen toteutukseen liittyen, joihin toivottaisiin kiinnitettävän huomiota. Hankkeiden aikana on syntynyt tarve yto-opettajien omalle Teams-ryhmälle, ja hankekaudella on jo syntynyt yto-esihenkilöiden verkosto, mutta myös sille toivottaisiin valtakunnallistumista. Hankkeissa huomattiin myös, että ammatillisen koulutuksen tukimateriaalia tulisi jatkossa kehittää yhteistyössä S2-opettajien kanssa. Valtakunnallisina huomioina hankkeiden aikana nostettiin esiin toive valtakunnallisesta jatkokehittämisestä AMK-valmiuksiin ja väylä- ja polkuopintoihin. Hankkeissa on myös huomattu, että jatko-opintoihin valmentaviin opintoihin sekä korkeakouluopintopolkuun liittyvät terminologiat eivät ole täysin selviä ja niiden tarkempaa määrittelyä on lähdetty viemään eteenpäin.

Toimenpidekokonaisuudessa 2 on sekä kehitetty malleja, jotka olisivat valtakunnallisesti hyödynnettävissä että esitetty huomioita toimista valtakunnallisesti tehtäväksi. Hankkeissa on tehty valtakunnallisesti levitettävissä olevia toimia, kuten valtakunnallinen opiskelijakunta- ja tutortoiminnan todistus, valtakunnallinen työkykypassin mentorivalmennus ja erilaisia käsikirjoja, joita voi laajasti hyödyntää toiminnassa. Muita hankkeissa luotuja malleja, joita voitaisiin valtakunnallisesti hyödyntää ovat muun muassa kansanopistoille suunnattu toimintakäsikirja sekä hyvinvointimatriisi -malli. Lisäksi esimerkiksi esitettiin, että hankkeessa käyttöön otettuun syrjinnästä vapaa alue -kampanjaan² voivat liittyä muutkin toisen asteen ammatilliset oppilaitokset. Turvallisuutta kehittävässä hankkeissa nostettiin esiin, että turvallisuuden parantamiseksi pitäisi jatkossa olla enemmän hankerahoitusta. Esiin nostettiin myös se, että ainakin osa suojeluorganisaation ja opetushenkilöstön koulutuksista voisi olla säännöllisesti valtakunnallisesti toteutettavia. Valtakunnallisena toiveena esiin nousi myös turvallisuuden materiaalipankki, jota joku instanssi ylläpitäisi ja johon voisi koota hyviä malleja turvallisuuteen liittyen.

Opiskelijakuntatoiminnan opinnollistamiseen liittyen esiin nousi huomio siitä, että valtakunnalliset ohjeet oppimistavoitteista ja arvioinneista voisivat tukea tätä. Hankkeissa nousi esiin myös tarve opiskelijoiden vaikuttamisen mallien yhtenäisemmille toteutustavoille, mihin liittyen hankeverkostossa OPKE-opiskelijakunnan kehittäminen tehtiin pääosin opiskelijoiden toimesta onnistunut malli. Samoin esimerkiksi hankeverkostossa Hyvinvointia ja osallisuutta kansanopistojen ammatillisesta koulutuksesta on luotu paikallisiin ammattitaitovaatimuksiin perustuva hyvinvoinnin ja osallisuuden edistämisen tutkinnon osa, jota muutkin ammatillisen koulutuksen järjestäjät voivat hyödyntää. Liikuntaan liittyvässä hankkeessa puolestaan nostettiin esiin suositus liikuntaneuvonnan järjestämisen mahdollisuudesta kaikkiin ammatillisiin oppilaitoksiin sekä liikunnanohjaajan palkkauksesta.

Hanketoiminnan kehittämiseen liittyen kehityskohtana tuli seurannan kehittäminen. Hakuryhmässä 2 seurataan talouden toteumaa neljällä eri painopisteellä, mikä tekee hankehallinnosta raskaan ja hankkeessa nähtiin, että avustuksesta liian suuri osa menee kehittämistyön sijasta hankehallintoon.

Toimenpidekokonaisuudessa 3 valtakunnallisena huomiona esiin nousi yleisesti se, että johtamisen hyviä käytäntöjä olisi jatkossakin hyvä levittää ja jakaa valtakunnallisten webinaarien kautta. Verkostossa luotu Uudistumiskykyanalyysi ja koko sen prosessin tulokset nostettiin esiin mallina, jota olisi hyvä valtakunnallisesti levittää. Hankkeissa on noussut esiin toiveita esimerkiksi johtamisauditoinnin toimintamallin laajentamiselle ja pedagogisen johtamisen osaamisen ja toimeenpanon kehittämiseen. Ylipäänsä esiin nostettiin tarve jakaa kehitettyjä hyviä käytäntöjä ja esitettiin tarve kehittämisrahoitukselle ajankohtaisiin teemoihin.

² Kyseessä on oikeusministeriön pitkäaikainen kampanja. Lue lisää yhdenvertaisuus.fi -sivulta.

4 Toimenpiteiden ja kehittämistapojen merkitys tuloksille ja vaikutuksille

Luvussa tarkastellaan erityisesti verkostomaisen toimintatavan tuomaa lisäarvoa ja kehittämisen tarpeita

Luvussa 4.1. käsitellään hankkeiden ja johdon välittämää viestiä verkostoyhteistyön hyödyistä oman verkostohankkeen kanssa. Luvussa 4.2 tarkastellaan hankkeiden arvioita valtakunnallisen koordinaation lisäarvosta kehittämiseksi.

Keskeiset havainnot

- » Niin hankkeiden kuin johdon arvioimana verkostoyhteistyö on ollut merkityksellistä omalle hankkeelle ja se on tuonut lisäarvoa.
- » Verkosto on ollut luonteva väylä uudelle yhteistyölle ja sen kautta on ollut mahdollista saada uusia näkökulmia hankkeen ja laajemmin oman toiminnan kehittämiseen.
- » Oma hankeverkosto on usein koettu läheisemmäksi kuin valtakunnallinen koordinaatiohanke, mikä on luontevaa, sillä käytännön kehittämistyötä on tehty hankeverkoston kanssa. Arviot tyytyväisyydestä yhteistyöhön oli molempien osalta varsin hyviä, vaikkakin oman verkostohankkeen kanssa yhteistyö oli arvioitu positiivisemmin.
- » Yleisesti kansallisen koordinaatiohankkeen yhteistyöstä lisäarvoa tuottavana nähtiin se, että sen avulla on päästy vaihtamaan hyviä käytänteitä muiden kanssa ja koordinaatiohanke nähtiin myös mahdollisuutena tulosten laajempaan levittämiseen.

4.1 Verkostoyhteistyön lisäarvo oman verkostohankkeen kanssa

Kevään kyselyssä kaikista vastaajista 98 % oli osallistunut oman hankeverkoston tapahtumiin. Suurin osa hankkeista (2021: 86 % ja 2022: 88 %) oli tehnyt yhteistyötä muiden Oikeus osata -kehittämishankkeiden kanssa. Tähän yhteistyöhön oltiin pääosin tyytyväisiä. Kevään 2022 kyselyn vastaajista 23 % oli erittäin tyytyväisiä, 57 % melko tyytyväisiä, 19 % neutraalin tyytyväisiä ja loppu 1 % melko tyytymättömiä kehittämishankkeen yhteistyöhön. Osuudet olivat lähes samat syksyn 2021 kyselyssä.

Kevään kyselyn kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että verkostotyö on mahdollistanut innovatiivisuuden ja uuden kehittämisen (syksyllä 2021: 97 %). Päätoteuttajina hankkeissa olevilta

kysyttiin verkostotyöstä ja suurin osa näki sen erittäin toimivana. Kakista vastaajista vajaa puolet oli erittäin tyytyväisiä ja noin puolet melko tyytyväisiä oman hankeverkoston yhteistyöhön. Osuudet olivat hyvin samansuuntaiset myös syksyn kyselyssä. Alla avataan tarkemmin toimenpidekokonaisuuskohtaisia arvioita.

Verkostoyhteistyön merkitys ja lisäarvo hankkeelle

Opinto-ohjauksen kehittäminen ja ohjauksen laadun parantaminen (1.1)

Hankkeiden seurantakyselyn avovastausten perusteella verkostoyhteistyö on ollut merkityksellistä omalle hankkeelle ja se on tuonut lisäarvoa kehittämiseen. Verkostoyhteistyö on mahdollistanut sparrauksen, vertaistuen sekä kokemusten, ajatusten ja tiedon vaihtoa. Verkostotyön hyötyjä kuvattiin myös siitä näkökulmasta, että oma kehittämistyö on saanut laajemman viivekehityksen. Päällekkäisen työn välttäminen tuotiin esiin niin suomen- kuin ruotsinkielisen verkoston osalta. Erityistä hyötyä on tunnustettu myös pienen oppilaitoksen näkökulmasta. Usein hyötyjä kuvattiin yleisellä tasolla. Osassa vastauksissa lisäarvoa tarkasteltiin kehittämistyön teemojen kautta: Esimerkiksi tietoa erityisestä, vaativasta erityisestä tuesta on lisätty ja verkostoja vahvistettu tai alueellinen ohjausyhteistyö on saanut uutta virtaa. Maahanmuuttajiin liittyvä verkosto mainittiin myös erikseen hyödyllisenä. Luonnonvara-alalla on saatu hankeverkoston kautta tärkeä vertaistojien verkosto. Erikseen mainittiin myös oppivelvollisuuteen liittyvien asioiden käsittely. Konkreettisina esimerkkeinä nostettiin myös ideat verkko-ohjaukseen ja laajemmin sähköisten ympäristöjen hyödyntämisestä.

Useimmat mainitsivat teematuvat hyödyllisinä, mutta eri verkostoissa käytetyt nimet yhteiskehittämisen paikkoina ovat vaihdelleet ja mainintoja sai esimerkiksi teemaryhmät ja tavoitetyöryhmätapaamiset. Osalle verkosto on jäänyt etäisemmäksi. Osassa pienryhmissä on edetty siten hitaasti, että työskentely on tuonut työpainetta. Kehittämisehdotuksena nostettiin myös vapaamuotoisempi ajatustenvaihto oivalluksista. Useampi harmitteli, ettei lähitapaamiset ole olleet mahdollisia koronan takia.

"Erilaisia näkökulmia ja toimintatapoja, apuja päivittäisiin operatiivisiin asioihin, uusia kehitysideoita sekä tukea ja viestintää erilaisista verkostoista ja tilaisuuksista. Verkosto koetaan erittäin merkitykselliseksi."

"On ollut erittäin hedelmällistä päästä tutustumaan eri kokoisten koulutuksen järjestäjien resursseihin; vahvuuksiin ja haasteisiin. On tärkeää ammatillisen koulutuksen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta, että koulutus ja ohjaus olisi tasalaatuista kaikkialla Suomessa riippumatta koulutuksen järjestäjän koosta tai toimintaympäristöstä."

Opiskelijoiden perustaitojen ja jatko-opintovalmiuksien vahvistaminen (1.2)

Seurantakyselyn avovastausten perusteella verkostoyhteistyö on ollut merkityksellistä omalle hankkeelle ja se on tuonut lisäarvoa. Verkostolta on saatu ideoita ja tukea oman toiminnan

kehittämiseen ja sparrausta. Verkostotoimijat ovat esimerkiksi tuoneet omien ratkaisujensa kautta uusia näkökulmia omaan työhön ja ovat toimineet hyvinä kehittämiskumppaneina hankkeen aikana. Kehittämishuomioina esitettiin tarve lisätä entisestään pienryhmäkeskusteluja ja pidemmän aikavälin suunnittelua.

Useat konkretisoivat hyötyjä oman kehittämistyön näkökulmasta: Ainetyöryhmätoiminnasta on esimerkiksi saatu uusia näkökulmia ja ideoita omaan työhön. Yhteiskunta- ja työelämäosaamisen tapaamisissa on ollut hyvää viestinvaihtoa ja uusia ideoita ytojen toteuttamiseksi. Pienryhmissä on esimerkiksi muodostettu yhteistä näkemystä siitä, mitä perustaidoilla ymmärretään. Niissä on voitu myös aineryhmittäin jakaa kokemuksia ja ideoita. Kehittämistyö on käynnistänyt valtakunnallisen keskustelun liittyen väyläopintoihin. Verkostossa on jaettu verkko-opintoja. Lisäarvoa on tullut siitä, että kehittämistoimenpiteitä on pystytty tarkastelemaan laajemmin ja päällekkäisyyksiä on pystytty karsiaan pois ja voimavaroja yhdistää. Vaikuttavuus on lisääntynyt esimerkiksi yhteisten toimintamallien kehittämisen ja levittämisen kautta.

"Osahankkeen työpajoissa ja osahankkeen kokouksissa on jaettu hyviä käytäntöjä, toimintamalleja ja ratkaisuja jatko-opintopolkuihin, väyläopintoihin ja yhteisten tutkinnon osien kehittämiseen liittyen. Verkostossa on tapahtunut vertaisoppimista ja on saatu vertaispalautetta."

"Verkostoyhteistyö konkretisoi oppilaitosten erilaiset tavat, käsitykset ja järjestelmät. Oppilaitosten kirjavuus on korostunut yhteistyön aikana. --"

Hyvinvoinnin, yhteisöllisyyden, osallisuuden vahvistaminen ja turvallisuus (2)

Seurantakyselyn avovastausten perusteella verkostoyhteistyö on ollut merkityksellistä omalle hankkeelle ja se on tuonut lisäarvoa. Oman toiminnan kehittämiseen on saatu kehitysideoita ja uudenlaisia näkökulmia verkoston avulla. Verkosto on myös auttanut tarpeen vaatiessa vastaan tulleissa haasteissa tai kysymyksissä. Verkostossa on saatu valmista materiaa hyödynnettäväksi omassa oppilaitoksessa ja tukea levittämiseen. Toimintamalleja on voitu yhtenäistää. Osa kertoi verkoston tuoneen sopivasti positiivista kirittämisen henkeä, mutta myös "henkistä tukea" hanketoiminnan toteutukseen. Asiantuntijuuden jakaminen on koettu arvokkaaksi. Jakamisen kulttuuri on lisääntynyt. Yhteistyö arvioitiin olleen merkityksellistä myös pienen oppilaitoksen pienten resurssien näkökulmasta: ajatuksen vaihtoon on harvoin mahdollisuuksia omassa organisaatiossa. Erikseen tuotiin esiin ruotsinkielisen verkoston merkitys. Kehittämisen näkökulmasta esitettiin, että verkostossa voisi olla enemmän yhteisiä päämääriä ja yhteisiä tuloksia.

Verkostosta on saatu hyötyä esimerkiksi asuntolaohjaajien verkostoitumiseen, yhteisöllisyyden edistämiseen ja opiskelijavaikuttamisen vaihtamiseen, Työkykypassin ja Liikkuva Amis -toiminnan toteutukseen ja kehittämiseen. Useammat näkivät lisäarvon syntyneen turvallisuuskulttuurin kehittämisen tiimoilta.

"Lähtötasomme opiskelijakuntatoiminnassa oli vaatimaton. Tilanne on nyt erittäin hyvä ja siitä saamme täysin kiittää hanketta ja verkostotyötä. Ilman

"kokeneempia" kollegojamme monta toteuttamiskelpoista ideaa ja ajatusta olisi jäänyt tekemättä. Aikuisoppilaitoksena saimme nuorisopuolen kollegoilta arvokasta tietoa toimintamme kehittämiseksi."

"Jos tätä verkostoa ei olisi ollut, työskentely olisi ollut yksinäistä. Oman osatoteutuksen aikaansaannokset olisivat varmasti myös olleet pienempiä tai keskeneräisempiä."

Toimintakulttuurin uudistaminen ja sen johtamisen tuki (3)

Seurantakyselyn avovastausten perusteella verkostoyhteistyö on ollut merkityksellistä omalle hankkeelle ja se on tuonut lisäarvoa. Yhteistyö on tarkoittanut tiedon ja ideoiden vaihtoa, vertaiskeskusteluja ja -oppimista ja ymmärryksen laajentamista. Yhteistyö on antanut vertailukohtia oman organisaation erityispiirteiden havainnointiin. Osaamista kerrottiin jaetun myös sisäisesti. Mainintoja oli myös siitä, että tietous on lisääntynyt hankkeen ulkopuolisista teemoista. Yksi vastaaja tiivistä hyödyt siten, että kehittämiseen on saatu syötteitä tiettyjen teemojen sisällä sekä erikseen omaan toimintaan liittyen. Yksi hieman varauksellinen näkemys liittyi siihen, että hankkeiden toimenpiteet ovat olleet eri vaiheissa.

Useammat kuvasivat hyötyjä yleisellä tasolla, mutta useampi mainitsi erikseen webinaarit, uudistuskyselyanalyysin ja tiimien vertaisarvioinnit, työpajat ja koulutukset. Osa kertoi, että webinaareja on katsottu myös jälkikäteen ja tietoa on jaettu myös sitä kautta organisaation sisällä. Valtakunnallisen koordinaatiohankkeen tuottaman Tulevaisuudenjohtaminen.fi -sivuston mainittiin kokoavan hyvin tietoa.

"Vertaisoppimista, vertaisarviointia eri asioista, osaamisen jakamista verkostossa, yhteistä ideointia ja aktiivista yhteistyötä. Toimintatapojen vaikuttavuuden arviointia yhdessä. Verkosto on koettu merkitykselliseksi."

"Uuden organisaation 'käynnistymistilanteessa yhteistyöstä ja vertaisoppimisesta on ollut merkittävää hyötyä. Ajatusten, tiedon ja uusien näkökulmien avaaminen on auttanut [Organisaation] prosessien kehittämisessä."

Johdon arvio

Johdon kyselyyn vastanneet nostivat esiin erilaisia näkemyksiä siitä, mitä lisäarvoa verkostoyhteistyö tai verkostomainen kehittämistoiminta on tuottanut. Verkostoyhteistyön lisäarvo nähtiin muun muassa siinä, että se on luonteva väylä uudelle yhteistyölle ja sen kautta on mahdollista saada uusia näkökulmia hankkeen ja laajemmin oman toiminnan kehittämiseen. Verkostoyhteistyö nähtiin hyvänä kanavana levittää sekä parhaita käytäntöjä että epäonnistuneita toimenpiteitä ja sen kautta toimijat pystyvät oppimaan toisiltaan. Toisaalta esimerkiksi verkostotapaamiset nähtiin antoisina, mutta toisaalta samalla tuotiin esiin se, että ne vievät melko paljon aikaresurssia, joka on monella toimijalla rajallista.

4.2 Yhteistyön lisäarvo koordinaatiorankkeen kanssa

Suurin osa (87 %) organisaatioista oli osallistunut valtakunnallisen koordinaatiorankkeen tapaamisiin. Syksyn kyselyyn vastanneista 72 % oli osallistunut valtakunnallisen koordinaatiorankkeen tapaamisiin. Tapaamisiin osallistumattomuus johtui yleisimmin korona-ajasta, resurssien puutteesta tai aikatauluhaasteista. Muutamat vastaajat kertovat syyksi myös sen, että tapaamisista ei ole tiedotettu riittävästi.

Vastaajista 18 % oli erittäin tyytyväisiä, puolet (51 %) tyytyväisiä ja 31 % neutraalin tyytyväisiä ja 1 % melko tyytymättömiä valtakunnalliseen yhteistyöhön. Tyytyväisyys valtakunnalliseen yhteistyöhön oli hieman lisääntynyt hankekauden aikana. Kevään kyselyssä vastaajat arvioivat myös yhteistyön valtakunnallisen koordinaatiorankkeen kanssa onnistuneen paremmin kuin aiemmassa kyselyssä (asteikolla 1–10, 2021: ka 7,0 ja 2022: ka 7,5). Arvioissa ei ollut suuria eroja eri toimenpidekokonaisuuksien välillä.

Yleisesti koordinaatiorankkeen yhteistyöstä lisäarvoa tuottavana nähtiin se, että sen avulla päästään vaihtamaan hyviä käytänteitä muiden kanssa ja koordinaatiorankke nähtiin myös mahdollisuutena tulosten levittämiseen. Toisaalta vaikka koordinaatiorankke nähtiin hyödyllisenä, niin kyse on kuitenkin niin laajasta kokonaisuudesta, ettei hankkeilla ole aina ollut aikaa tähän yhteistyömuotoon. Erityisesti verkostohankkeiden vetäjät näkivät lisäarvona sen, että koordinaatiorankkeen vetäjiltä on saatu tukea. Muutamissa vastauksissa toivottiin enemmän kaksikielisyyttä, kuten materiaaleja ja tietoja myös ruotsiksi. Valtakunnallinen koordinaatiorankke on jäänyt useammalle etäisemmäksi kuin oma hankeverkosto. Kyselyissä nousi myös esiin pohdintoja siitä, onko verkosto mahdollisesti liian suuri hahmotettavaksi ja vähentääkö se näin hyödyntämismahdollisuuksia.

Hankkeilta on kysytty kansallisen koordinaatiorankkeen tuoman lisäarvon yhteydessä, jatkavatko verkostot toimintaansa hankkeen päättymisen jälkeen. Suuri osa vastaajista ei ole ottaneet kantaa verkoston jatkuvuuteen. Koordinaatiorankkeen verkostojen jatkumisesta ei oltu vielä kevään seurantakyselyssä täysin varmoja. Osa vastaajista kertoi, että verkosto jatkaa toimintaansa tai ainakin toivovat näin tapahtuvan. Monet vastaajat toivat kuitenkin esiin sen, että vaikka verkosto ei sinänsä jatkaisi toimintaansa, niin sen kautta on kuitenkin saatu luotua yhteistyökumppanuuksia esimerkiksi vetäjien ja yksittäisten toimijoiden välille, jotka varmasti jäävät pysyviksi. Toki jos laajemmalle toiminnalle halutaan jatkoa, vaatii se sen, että joku ottaa koordinaatiorankkeen vastuuta toiminnasta.

Koordinaatiorankkeet ovat toteuttaneet muun muassa erilaisia webinaareja, jotka olleet laajallekin ryhmälle helposti saavutettavia. Erityisesti näiden lisäarvona nähtiin se, että niiden kautta on saatu uusia ideoita ja näkökulmia oman hankkeen kehittämiseen ja laajempaa perspektiiviä. Esiin nostettiin myös tuotokset ja materiaalit, jotka ovat myös hankkeen jälkeen käytettävissä.

Eri toimenpidekokonaisuuksissa nähtiin hyvin samanlaisia hyötyjä yhteistyöstä koordinaatiorankkeen kanssa. Kuitenkin esimerkiksi toimenpidekokonaisuuden 1.1 vastauksissa tuotiin koordinaatiorankkeen lisäarvona esimerkiksi se, että koordinaatiorankke on auttanut

rajaamaan työkenttää esimerkiksi siitä, ettei opinto-ohjaus ole vain opinto-ohjaajien toteuttamaa opinto-ohjausta. Esiin nostettiin myös muun muassa hyvän ohjauksen kriteerien ja uraohjauksen tietosisällön työryhmät. Koordinaatiorankkeen lisäarvona tuotiin myös esiin, että käsitellyt teemat ovat olleet tärkeitä sekä hankkeen että yleisesti oppilaitoksen ohjauksen kehittämiseen liittyen.

Toimenpidekokonaisuus 1.2 osalta koordinaatioverkoston lisäarvona nostettiin usein esiin esimerkiksi yto-esihenkilöverkosto, jonka toiminta jatkuu myös hankkeen jälkeen. Tietoisuus muiden kehittämistyöstä on lisääntynyt ja verkostoyhteistyö on esimerkiksi vähentänyt päällekkäistä kehittämistä. Myös Pilkahduksia-foorumi ja yhteinen blogi nähtiin hyödyllisinä hankkeiden kannalta. Toimenpidekokonaisuuden 2 osalta nostettiin yleisesti esiin Galaksin rooli hankkeiden yhteistyöfoorumina ja yhteistyöhön saattajana sekä yhteisten tilaisuuksien organisoijana. Lisäarvona esiin nostettiin muun muassa teemakohtaiset tapaamiset sekä teorian tiedon esiin tuominen. SAKU ry tunnustettiin vakiintuneena toimijana ja osa kertoi liittyneensä siihen hanketyön myötä.

Toimenpidekokonaisuuden 3 osalta esiin tuotiin muun muassa hyödylliset webinaarit, joihin myös johtoa ja koulutuspäälliköitä on osallistunut. Vastausten mukaan koordinaatiorankkeen verkostotilaisuudet ovat edesauttaneet tulosten ja toiminnan käytäntöjen vaihtamista ja levittämistä. Koordinaatioranke on edesauttanut mm. ohjeistusten ja verkostojen välillä tiedottamista. Tapaamisissa on saanut laajempaa perspektiiviä oman organisaation kehittämiseen ja vinkkejä erilaisista mahdollisista toimenpiteistä. Koordinaatioranke on lisännyt vertaistuen ja arvioinnin mahdollisuuksia, sekä tilaisuuksia oppia lisää, verkostoitua, jakaa tuloksia ja kokemuksia. Alla on esimerkkejä koetuista hyödyistä.

"Lisäarvo: Työkentän rajaus: Ohjaus on muutakin kuin vain opinto-ohjausta, jota opo toteuttaa - tämän näkemyksen lokahtaminen viimein kohdalleen sekä ohjauksen tasojen löytyminen edistivät yhteistyön aikaansaannoksia." (1.1)

"Tuotoksia ja materiaaleja, jotka ovat myös hankkeen jälkeen käytettävissä." (1.1)

Yhteistyö koordinaatiorankkeen kanssa on tuonut tukea omaa hankeverkostoa koordinoiville. (1.1)

"Hyvän ohjauksen kriteerien ja Uraohjauksen tietosisällön työryhmät." (1.1)

"YTO-esihenkilöverkosto, jonka toiminta jatkuu hankkeen jälkeen. Lisäarvoa OPVA-kehittämiseen. Pilkahduksia foorumi, yhteinen blogi." (1.2)

"Mielenkiintoiset aiheet ja koottuja ideoita. Esiiteltyjä hyviä käytäntöjä pystyy myöhemmin tavoittelemaan vaikkapa lisätietoja kaivatta kontaktien avulla." (1.2)

"Galaksi toiminut eri hankkeiden yhteistyöfoorumina ja yhteistyöhön saattajana sekä yhteisten tilaisuuksien organisoijana" (2)

"Oman hankkeen teemaa saatu käsiteltyä entistä syvemmin, verkostokumppaneilta saatu näkökulmia tuloksiin ja tuotoksiin, joita ei ole omassa hankkeessa käsitelty." (2)

"Tuonut teorial tietoa" (2)

"Lisäarvo hankeverkoston koordinaattorille on ollut arvokas ja säännölliset tapaamiset koordinaatior hankkeen kanssa ovat ryhdyttäneet hanketyötä. Toiminut vertaistukena. Kontakteja voi hyödyntää jatkossakin. (3)

"Hyvää hankkeiden välistä tiedottamista ja keskeisten asioiden esille nostoa hankkeiden eri näkökulmista." (3)

5 Johtopäätökset

Luvussa tuodaan yhteen arvioinnin havainnot ja johtopäätökset, joiden tavoitteena on tuottaa tietoa tulevaisuuden kehittämiseen. Yhteenvedossa on tarkasteltu havaintoja koulutuksen järjestäjien, hankeverkoston, koordinaation ja oikeus osata -tasoilla.

Arvioinnissa on tullut tuottaa tietoa pääosin verkoston jo kokoaman aineiston pohjalta siitä, miten hankkeiden tavoitteet ovat toteutuneet, millaisia vaikutuksia saavutetuilla tuloksilla on ollut ja miten valitut toimenpiteet ja kehittämistavat ovat toimineet. Luvun loppuun on koottu kehittämis ehdotuksia vastaavien laajojen kehittämisohjelmien toimeenpanoon.

5.1 Miten hankkeiden tavoitteet ovat toteutuneet?

Toimenpidekokonaisuuden kokonaisuudessa on kehitetty ammatillista koulutusta kokonaisvaltaisesti. Kaikissa toimenpidekokonaisuuksissa läpileikkaavina teemoina ovat olleet laadun parantaminen, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen sekä digitalisaatio.

Koulutuksen järjestäjät ovat toteuttaneet laajojen toimenpidekokonaisuuksien sisälle asetettujen tavoitteiden sisällä kehittämistyötä, jolla on lähtökohtaisesti vastattu omiin strategisesti tärkeiksi tunnistettuihin tarpeisiin. Hankkeet ovat arviointihetkellä loppuvaiheessa tai jatkamassa vuoden 2022 loppuun jatkoajalla. Toimenpiteet ovat edenneet useimmiten tavoittelussa ajassa, vaikkakin työ jatkuu vielä useilla hankeajan puitteissa, jatkoajalla ja hankeajan jälkeen.

Hankeverkostoille asetettuja tarkempia tavoitteita ei ole voitu tarkastella arviointiaineistolla. Kuitenkin esimerkiksi päätoteuttajista valtaosa (94 %) kertoi, että tuloksia on juurrutettu arjen toimintaan. Samoin kuin koulutuksen järjestäjien osalta, hankeverkostona työ on vielä ollut pitkälti aktiivisessa vaiheessa. **Koordinaatiohankkeet** ovat osaltaan edenneet pääosin tavoitteiden mukaisesti. Jatkoaika mahdollistaa levittämisen ja juurruttamistyön vielä loppuvuonna 2022. Oikeus osata -ohjelman keskeiset materiaalit tulevat olemaan avoimesti käytettävissä AOE-palvelussa ja tiivistelmät verkostohankkeiden tuloksista käännetään myös ruotsiksi viimeistään syksyn 2022 aikana.

Oikeus osata eli laadun ja tasa-arvon tavoitteet on kirjattu kunkin painopisteen kehittämisen teemoihin laadullisina kuvauksina. Tavoitteille ei ole asetettu mittareita, ja tavoitteiden voidaan olettaa toteutuvan, jos hankkeissa on osattu ottaa laadulliset tavoitteet huomioon. Hankkeiden tavoitteiden toteuttamiseen on vaikuttanut koronavirusepidemian tuomat muutokset, mutta myös hanketyötä usein hidastavat henkilöstövaihdokset ja rekrytointiprosessit. Hankeaika

on ollut varsin tiivis ottaen huomioon koronavirusepidemian tuoman poikkeusajan ja järjestelyt. Lähtökohtaisesti hankkeet käynnistyvät usein odotettua myöhemmin, sillä projektihenkilöstöä ei ole aina etukäteen kiinnitetty.

5.2 Millaisia vaikutuksia saavutetuilla tuloksilla on ollut?

Koulutuksen järjestäjän tasolta välittyneen näkymän mukaan hankkeissa tuotettuja toimintamalleja on otettu käyttöön tai ollaan ottamassa ainakin soveltuvin osin. Aineiston perusteella näyttäytyy siltä, että kehittämistyön tuloksia kytetään omaan toimintaan varsin hyvin. Hankkeissa on myös lähtökohtaisesti tullut vastata strategiaan tarpeisiin. Arvioinnissa ei päästä seuraamaan, missä laajuudessa ja miltä osin käyttöönottoa tapahtuu. Johdon taholta nostettiin myös esiin yleisempiä hankkeiden vaikuttavuutta heikentäviä tekijöitä, kuten hankkeiden lyhytaikaisuus, päällekkäisyys ja rahoituspäätösten ajankohta.

Hankeverkostoista ja koordinaatiosta koettu hyöty ja vaikutus tulosten aikaansaamiselle näyttäytyy ilmeiseltä. Niin hankkeiden kuin johdon arvioimana verkostoyhteistyö on ollut merkityksellistä omalle hankkeelle ja se on tuonut lisäarvoa. Verkosto on ollut luonteva väylä uudelle yhteistyölle ja sen kautta on ollut mahdollista saada uusia näkökulmia hankkeen ja laajemmin oman toiminnan kehittämiseen. Vaikka oma hankeverkosto on usein koettu läheisemmäksi kuin valtakunnallinen koordinaatiohanke, lisäarvo on molemmista tunnistettavissa: käytännön kehittämistyötä on tehty hankeverkoston kanssa, mutta verkostohanke on edesauttanut yhteisen kuvan tunnistamisessa ja levittämistyössä. Myös johdon arviot verkostoyhteistyöstä olivat pääosin positiivisia. Vastauksissa tuotiin esille myös toiveita hieman pienemmistä verkostoista ja toisaalta myös toiveita saada enemmän aikaa verkostojen kokoamiseen.

Haasteena valtakunnallisen ohjelman arvioinnissa on, ettei ole olemassa kokonaiskuvaa siitä, mitkä koulutuksen järjestäjät ovat jääneet kehittämistyön ulkopuolelle suhteessa tarpeeseen. Toimenpidekokonaisuuksissa 3 ja 2 (painopiste 2.2.) on edellytetty, että kehittämisverkostoon otetaan eri vaiheissa olevia koulutuksen järjestäjiä, mikä on myös hankkeiden kertomana täyttynyt. Muissa kokonaisuuksissa tähän ei ole ainakaan asiakirjatasolla selkeästi ohjattu. Hakuasiakirjoissa on toimenpideohjelmakohtaisesti ohjattu tekemään yhteistyötä keskeisten tahojen kanssa. Tavoitteena on ollut tuottaa "riittävän kattavia" verkostoja ja toiminnan kannalta keskeiset sidosryhmät on tullut ottaa huomioon. Keskeiset ruotsinkieliset järjestäjät ovat mukana varsin laajasti eri hankkeissa, mutta tietoa siitä, kuinka laajasti eri painopisteiden mukaisiin tavoitteisiin saadaan tukea ja työkaluja, ei selviä aineistosta.

Osassa toimenpideohjelmien painopisteitä on mainittu erityinen valtakunnallinen tavoite. Näistä selkein on ohjauksen kriteerien uudistaminen. Useissa muissa alatavoitteissa on maininta, että malleja kehitetään valtakunnallisesti hyödynnettäväksi. Verkosto- ja koordinaatiohankkeet ovat edesauttaneet tässä tarjoamalla yhteiskehittämisen mahdollisuuksia. Esimerkiksi tuki tuotosten kokoamiselle avoimiin oppimateriaaleihin voi edesauttaa tuotosten löytämistä. Vahvistuneet verkostot itsessään voivat auttaa tiedon leviämistä. Hankkeiden ollessa vielä käynnissä kehittämistyö näyttäytyy vielä hajanaiselta, ja tietoa on vaikea löytää. Valtakunnallisia

Opetushallituksen tai opetus- ja kulttuuriministeriön ohjelman verkkosivustoja ei ole ylläpidetty seurannan näkökulmasta. Tämä on ymmärrettävää, kun kyse on keskeneräisestä kehittämistyöstä, mutta sivustoja voisi hyödyntää tehokkaammin kehittämistyön äärelle ohjaamisessa. Havainto koskee koko kehittämisohjelmaa, eli viestintää ei ole tehty eri toimenpideohjelmien tietoja kokoavasti.

Koordinaatiorankkeet ovat tehneet tiivistä yhteistyötä ja synergiaetuja on haettu ja saavutettu. Läpileikkaavien teemojen osalta kokoavaa työtä olisi voinut olla myös enemmän. Valtakunnallisten koordinaatiorankkeiden muodostaminen vasta hankehakujen jälkeen yhtäaikaaisesti koordinoitavien kokonaisuuksien kanssa ei ole ollut optimaalisin ratkaisu jo rajallisen toiminta-ajan takia.

Tarkasteltaessa Oikeus osata eli laadun ja tasa-arvon tavoitteita, horisontaalista vaikuttavuutta tulee siitä, että mukana on ollut valtava joukko koulutuksen järjestäjiä, tietoa ja käytänteitä on vaihdettu, arvioitu ja kehitetty yhdessä. Oman toimintakulttuurin arviointiin on ohjattu hanketoiminnan aikana, ja koulutuksen järjestäjien yhteistyössä on tehty määrittelytyötä. Tämä on seurantakyselyn tuloksissa nostettu usein esiin elementtinä, joka on lisännyt koulutuksellista tasa-arvoa ja laatua. Toimenpideohjelmatasolla kiinnostaa sekä käytännöt, joita voidaan levittää laajemmin koulutuksen kentälle että tieto siitä, miten toimenpideohjelmalla voidaan vastata laajempiin ohjelmalle asetettuihin tarpeisiin. Tuotosten seurantaan tuo haasteita se, että kehittämistyön tulokset syntyvät osin vasta hankkeiden päättyessä. Siten jatkuva viestintä syntyneistä ja odotetuista tuloksista on oleellista. Hankkeiden oman toiminnan lisäksi tähän on osittain vastattu myös koordinaatiorankkeissa, mutta tiedon koonti on vielä käynnissä (mm. AOE-palveluun).

Nykyisellä tietopohjalla ei tulla saamaan kokonaiskuvaa siitä, miten eri alatavoitteet ovat edenneet koulutuksen järjestäjän kentällä ja missä määrin opiskelijoilla on yhdenvertaiset mahdollisuudet saada laadukasta koulutusta. Vaikutusten arviointi edellyttäisi tietoa alkutasosta, mittareita ja niihin kiinnitetyn seurannan. Tämä on tyypillinen haaste, joka koskee myös käynnissä ollutta toimenpideohjelmaa. Vaikka hankkeita on ohjattu määrittelemään seurannan tapoja ja mittareita, ei niiden perusteella voi tehdä johtopäätöksiä siitä, miten tilanne on kehittynyt valtakunnallisesti. Myös joidenkin hankkeiden kirjaamien toimenpide-ehdotusten ja huomioiden perusteella kehittämistyötä eri painopisteiden alla on tarve jatkaa.

Hankkeiden jatkoaika mahdollistaa koordinaatiorankkeiden, hankeverkostojen ja opetushallinnon tasolla vuoropuhelua siitä, miten esiin nostetut ehdotukset yhteisistä toimintamalleista sekä laajemmat kehittämis ehdotukset otetaan huomioon koulutusjärjestelmää kehitettäessä.

Hankkeet tai verkostot ovat tuoneet esiin aloitteita, joita on jo joiltain osin viety eteenpäin kansalliseen keskusteluun, ja arviointiin tehtyjen taustahaastattelujen perusteella hankeverkostojen kautta viestejä on jo tunnistettu. Tältä osin näyttäytyy siltä, että verkostossa on tiedostettu vaikuttamismahdollisuuksia varsin hyvin. Oikeus osata -tasolla tulee huomioida ohjelman laajat tavoitteet ja niihin vastaamisen sekä prosessi, joka jatkuu hankkeiden jälkeen: tiedon leviämiseen sekä syötteet takaisin kehittämiseen. Nyt tehdyn määrittelytyön tulokset tulisi saada kansalliseen käyttöön ja peilata aukkokohtiin.

Kehittämishankekokonaisuuksissa on varsin tyypillistä, ettei tavoitteita muodostettaessa ole selkeästi määritelty, mitä valtakunnallisten toimintamallien luomisella oikeastaan tarkoitetaan³. Käynnissä olleessa ohjelmassa määrittelytyötä ei ole vielä tehty laajemman käyttöönoton näkökulmasta. Kehittämistyössä syntyy paljon tietoa, jonka löytäminen ei ole itsestään selvyyttä, vaikka sitä jäsenneittäisiinkin avoimesti saataville. Syötteiden pohjalta tulisi olla mahdollisuuksia mobilisoida oikeita toimijoita ja suunnata resursseja toiminnan laajentamiseksi ja saamiseksi oikeiden päätöksentekijöiden tietoisuuteen. Esimerkiksi hankkeiden esittämien toimenpide-ehdotusten sisällä toivottiin toteutettavan valtakunnallisia malleja (OPH:n tuella tai toimesta), ja nyt tehtyjä aihioita tai malleja on hyvä tarkastella malleja muodostettaessa. Kehittämishankkeiden on osa laajempaan ammatillisen koulutuksen laadun ja tasa-arvon kehittämishankkeeseen, joten on odotettavissa, että ohjelman tuloksia tullaan analysoimaan ja hyödyntämään myös ministeriössä pääasiallisen hankekauden jälkeen. Keskeistä on, miten hankkeiden viestit saadaan tiivistettyä siten, että niistä osataan ottaa kappia. Yhtä lailla olisi tärkeä tunnistaa, miltä osin hankkeissa syntyneet verkostot olisi mielekästä integroida osaksi muita verkostoja.

Ammatillisen koulutuksen tasa-arvo on määritelty hakuasiakirjoissa koulutuksellisen tasa-arvon kautta; mahdollisuuksina saada laadukasta opetusta turvallisessa oppimisympäristössä paikasta riippumatta ja henkilökohtaiset tarpeet ja tavoitteet huomioiden. Mikäli toiminnan kehittämisessä on tehty tarvittava arviointityö, ja toimenpiteitä on osattu kohdentaa sen mukaisesti, tilanne kehittyy oletettavasti toivottuun suuntaan. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus mielletään kuitenkin käytännössä hyvin eri tavoin⁴. Kunkin hakuryhmän (1–3) osalta tasa-arvo on määritelty hakudokumentaatiossa epäsuorasti. Tarjolla on ollut erilaista viiteaineistoa, joka on tarjonnut suuntaa antavasti lisätukea käsittelylle. Hankkeiden on myös tullut tutustua ja huomioida OKM:n toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma vuosille 2020–2023, joka sisältää linjauksia toiminnalliseen tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen. Linjauksessa pidetään tärkeänä, että avustuksen saajat ottavat toiminnassaan huomioon yhdenvertaisuuslain (1325/2014) ja tasa-arvolain tavoitteet (609/1986) sekä henkilöstöpoliittisesta että toiminnallisesta näkökulmasta siinä laajuudessa kuin toiminnan luonne sitä vaatii. Oikeus osata -ohjelman laajemmat tavoitteet huomioiden hakuja ohjaavissa viiteaineistoilla ohjaaminen olisi voinut olla kohdennetumpaa. Esimerkiksi osallisuuden ja turvallisuuden teemoissa olisi ollut perusteltua nostaa esiin yhdenvertaisuuden edistämiseen ja suunnitteluun liittyviä aineistoja.

³ Ks. esim. [Kotona Suomessa -pilottihankkeiden kehittävän arvioinnin koontiraportti](#) (s. 5). (Karinen, Risto. Uudenmaan ELY-keskus 12/2020.)

⁴ Ks. esim. Karvin raportti: [Tasa-arvo, yhdenvertaisuus ja osallisuus koulutuksessa – katsaus kansallisiin arviointeihin](#). Tiivistelmät 16/2021. S. 63–67. Toim. Ukkola ja Väättäinen.

Taulukko 1. Arvioinnin havainnot eri tarkastelutasojen mukaan tiivistettynä

	Koulutuksen järjestäjät	Hankeverkosto	Koordinaatio	Oikeus osata -taso eli laatu ja tasa-arvo
Miten hankkeiden tavoitteet ovat toteutuneet?	Pääosin tavoitteiden mukaisesti. Osalla jatkoaika on edellytys tavoitteiden saavuttamiselle.	Pääosin tavoitteiden mukaisesti. Jatkoaika mahdollistaa osalla levittämisen- ja juurruttamistyön vahvistamisen.	Tavoitteiden mukaisesti. Jatkoaika mahdollistaa tulosten koonnin. Jatkoaika mahdollistaa levittämisen- ja juurruttamistyön.	Hankkeiden kautta siten, että laajoihin painopisteisiin on käynnistetty kehittämistoimia. Kokonaiskuvaa ei ole vielä käytössä.
Millaisia vaikutuksia saavutetuilla tuloksilla on ollut?	Järjestäjät ovat kehittäneet ja ottaneet/ottamassa käyttöön painopisteiden mukaisia käytäntöjä varsin hyvin ja tulosten uskotaan juurtuvan.	Hankeverkostotasolla on muodostettu yhteistä ymmärrystä, lisätty osaamista, jaettu tietoa sekä kehitetty yhtenäisiä työkaluja ja toimintamalleja, joita on voitu ottaa käyttöön verkoston hakeissa.	Koordinaatio-rakenne on lisännyt vaikuttavuutta mm. laajentamalla kehittämistyön perspektiiviä ja edesauttamalla tiedon jakamista ja levittämistä.	Toimintatapoja ja prosesseja on yhtenäistetty laajasti eri painopisteiden alla. Kokonaiskuva ammatillisen koulutuksen kentältä puuttuu. Ohjelmalla ei ole yhtenäisiä mittareita.
Miten valitut toimenpiteet ja kehittämistavat ovat toimineet? (verkostomainen kehittäminen ja koordinaatio-rakenne)	Niin hankkeiden kuin johdon arvioimana verkostoyhteistyö on ollut merkityksellistä omalle hankkeelle ja se on tuonut lisäarvoa.	Verkosto on ollut luonteva väylä (uudelle) yhteistyölle ja sen kautta on ollut mahdollista saada uusia näkökulmia hankkeen ja laajemmin oman toiminnan kehittämiseen.	Koordinaatiohanke on tarjonnut mm. mahdollisuuksia hyvien käytänteiden jakamiseen ja tulosten laajempaan levittämiseen.	Laajojen tavoitteiden ja kokonaisuuksien eteenpäin viemiseksi verkostomainen kehittäminen on edesauttanut laatua ja koulutuksellista tasa-arvoa.

Syötteitä jatsoon

Verkostomaista kehittämistapaa on perusteltua edistää myös jatkossa. Vaikuttavuuden lisäämiseksi tulevien kehittämisohjelmakokonaisuuksien käynnistämisessä olisi hyvä ottaa huomioon kertyneet opit ja mallintaa nopeasti käyttöön otettava konsepti rakenteelle. Alla on esitetty syötteitä, joita on hyvä täsmentää koordinaatiohankkeiden kanssa yhteistyössä, kun kokemukset on kokonaisuudessaan koostettu.

Valtakunnallisten (toiminta)mallien tavoitetason asettamisen ja konkretisoiminen lisäisi vaikuttavuutta sekä auttaisi niin valtakunnallista seuranta- ja arviointia kuin myös koordinaation työtä: Toimenpideohjelman käynnistyessä on perusteltua pohtia tarkemmin, mitä valtakunnallisten toimintamallien luomisella oikeastaan tarkoitetaan. Kun tavoitteena on valtakunnallinen muutos, tavoiteltava tarve ja muutos on ensin kyettävä määrittelemään riittävällä tarkkuudella.

Tarkemman tarpeen määrittelyn jälkeen toteutukseen on valittava toimijat, jotka voivat saada aikaan halutun laaja-alaisemman muutoksen ja suunnata resursseja toteutukseen.

Hankkeiden systemaattisempi hakuprosessi voisi auttaa valtakunnallisen koulutuksen laadun kehittymistä, mutta myös koordinaatiota, seuranta ja arviointia. Koulutuksen järjestäjät ovat voineet hakea hankkeita, jotka ovat oman kehittämistyön näkökulmasta tärkeitä. Järjestäjiä ei siten ole ohjattu etukäteen tietyn logiikan mukaisesti verkostoitumaan. Mikäli tavoitteena on saada valtakunnallisia toimintamalleja, edellyttää se systemaattisempaa valinta- ja seurantaprosessia. Yksi vaihtoehto olisi, että hankehakuun yhdistettäisiin (itse)arviointi ja kumppanuudet ja kehittämisverkostot voitaisiin muodostaa hankkeiden valintavaiheessa tai sen jälkeen. Mallissa verkostot voisivat rakentua haettavien teemojen ja tavoitteiden ympärille sen sijaan että verkostot muodostetaan hakuvaiheessa. Tällöin myös useita eri painopisteitä sisältävien kokonaisuuksien koordinointi olisi hallittavampaa.

Koordinaatiorahojen toiminta-ajassa olisi hyvä huomioida, että niillä on riittävästi aikaa suunnitella toimintaa ennen verkostohankkeiden käynnistymistä ja koostaa yhteenvedot ja keskeiset tulokset verkostohankkeiden päättymisen jälkeen.

Toimenpideohjelman seurantaan olisi hyvä luoda yhteinen malli: Ohjelman alussa ei ole määritelty yhteisiä mittareita, jotka olisi voinut olla luonteva ottaa käyttöön hankekokonaisuuksittain. Vaikutusten arviointi edellyttäisi alkutason kartoitusten, mittarit ja niihin kiinnitetyn seurannan. Myös hankkeiden tavoitteiden, tulosten ja vaikutusten seurantaan ja arviointiin olisi tarve kiinnittää huomiota: Hankkeiden itselle asettamat kriteerit tai toiminta, jolla voidaan todentaa, että toiminta on kehittynyt, vaihtelivat paljon. Vaihtelevat käytännöt voivat osaltaan olla seurausta jo hankkeiden erilaisista luonteista. Osa on asettanut mittareita toiminnan seuraamiselle, toisilla taas on selkeämmin mietitty toiminnan seuraamisen lisäksi tuloksia ja vaikutuksia. Näkymä tulisi asettaa hanketta laajemmin, jolloin voidaan tunnistaa, onko suunta ollut oikea. Esimerkiksi valtakunnallista opiskelijapalautetta voisi hyödyntää tähän tarkoitukseen eri kokonaisuuksiin räätälöiden.

Vaikuttavuuden lisäämiseksi toimenpideohjelman viestinnässä on hyvä kiinnittää huomiota siihen, että tietoa välittyy ns. suurelle yleisölle koordinoitummin myös hankekauden aikana.

Rahoitusta suunnattaessa olisi hyvä ottaa paremmin huomioon koulutuksen järjestäjien toimintaympäristö. Tämä tarkoittaa hanke- ja hakuajan suunnittelua asiakaslähtöisemmin. Myös laskennallisen hankeajan käynnistäminen olisi tarpeen ottaa huomioon hankkeiden toiminta-ajassa rahoituspäätöksiä tehtäessä.

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden määritelmiä on tarpeen teroittaa ohjaavissa asiakirjoissa ja kehittämistyössä. Tätä kautta voidaan ohjata kehittämistyötä sekä seurata tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden tilaa.

owalg^{||}group